

بررسی کتابخانه‌های افغانستان

تهیه و ترتیب توسط دکتور ربکا میلر

۱۵ اکتوبر ۲۰۱۶

با کمک مالی از بخش امور عمومی، سفارت ایالات متحده در کابل

Grant: SAF20016GR015

This work is licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

BiblioDev, LLC

Better Libraries, Better Lives

فهرست محتویات

فهرست اشکال

مقدمه

بررسی آثار و تالیفات

مشکلات تاریخی و کنونی

انکشاف کنونی

میتودلوژی یا شیوه

نظر سنجی یا سروی

مصاحبه ها با افراد کلیدی

محدودیت ها

نتایج

نظر سنجی یا سروی

مصاحبه ها

خلاصه نتایج

تحلیل ها و توصیه ها

مدرنیزه ساختن یا نو سازی

کلکسیون ها

جا یا مکان فزیکتی

کارمندان

نتیجه گیری

مآخذ

در مورد نویسنده

فهرست اشکال

- شکل ۱ - انواع کتابخانه های سروی شده
- شکل ۲ - تاریخ های تأسیس کتابخانه
- شکل ۳ - اندازه های کلکسیون ها
- شکل ۴ - قابل استفاده بودن و مفیدیت کلکسیون ها
- شکل ۵ - دسترسی به کامپیوتر و اینترنت
- شکل ۶ - کیفیت کامپیوتر ها
- شکل ۷ - چگونگی استفاده کامپیوتر توسط مراجعین
- شکل ۸ - تعداد حد اوسط مراجعین در یکروز
- شکل ۹ - چگونگی استفاده کتابخانه توسط مراجعین
- شکل ۱۰ - مدت زمان به امانت گرفتن کتاب
- شکل ۱۱ - جریمه دیر بازگشتاندن کتاب
- شکل ۱۲ - پروسه به امانت دادن کتاب
- شکل ۱۳ - شیوه ها و مهارت های بازاریابی و مؤثریت آن
- شکل ۱۴ - انتقادات و پیشنهادات مراجعین
- شکل ۱۵ - سطوح تحصیلاتی و تعلیمی کتابداران
- شکل ۱۶ - نوعیت و مؤثریت برنامه های آموزشی
- شکل ۱۷ - مشکلات و چالش های شناخته شده
- شکل ۱۸ - دلایل مشکلات و چالش ها
- شکل ۱۹ - راه حل های ممکنه
- شکل ۲۰ - نظریات نهایی

مقدمه

کتابخانه‌ها در افغانستان به‌سان سایر نهاد های فرهنگی و اجتماعی در این کشور جنگ زده، برای سال‌های متمادی نادیده گرفته شده‌اند. در باره آنها معلومات بسیار اندک وجود دارد، به‌شمول وصف کلکسیون‌ها و خدمات، و حتی اینکه واقعاً چه تعداد کُتب موجود است. بنابراین، گفته می‌توانیم که تقریباً در باره کتابخانه‌ها هیچ احصائیه و ارقام ثبت نه‌شده است. هدف این پروژه تحقیقاتی آغاز زمینه شناسایی کتابخانه‌ها و وضعیت فعلی آنها جهت طراحی و استفاده کمک برای ایجاد و توسعه آنها می‌باشد.

انگیزه انجام دادن این پژوهش از مباحثات سرچشمه می‌گیرد که از جانب پژوهشگر یا محقق ارشد، کتابدار با تجربه که در افغانستان زندگی می‌کند و نیز اشخاص که در باره وضعیت کتابخانه‌های افغانستان در طی چهار سال اخیر کار نموده و علامند می‌باشند، برگزار گردیده بودند. باوجود اینکه وضعیت بسیار تأسف‌بار کتابخانه‌های افغانستان بلافاصله به محقق ارشد نشان داده شده است، اما با گذشت زمان واضح گردید که برای ایجاد و توسعه آنها بدون تصویر روشن از دورنما کار بسیار اندک انجام شده می‌تواند. معلومات اندک در مورد کتابخانه‌های افغانستان که در دسترس عامه قرار دارد، عبارت از تعداد مکاتب، پوهنتون‌ها و کتابخانه‌های عامه می‌باشد که توسط اداره مرکزی احصائیه جمع آوری شده است. برای کسب معلومات بیشتر در مورد کیفیت حالت کنونی این کتابخانه‌ها هیچ تحقیق انجام نه یافته است، چه رسد به اینکه در باره تعداد و کیفیت دقیق آن‌عه کتابخانه‌های که توسط مؤسسات غیر دولتی و یا نهاد های شخصی به میان آمده و فعالیت دارند، تحقیقات و پژوهشی صورت گرفته باشد. بدون داشتن معلومات اساسی در مورد وضعیت فعلی تمام انواع کتابخانه‌ها، و در صورت عدم موجودیت تصویر جامع نیازمندی‌ها، مشکلات و چالش‌های سر راه آنها، پلان جامع برای شناسایی انکشاف مؤثر کتابخانه‌های افغانستان ناممکن به نظر می‌رسد.

درینجا ممکن این سوال مطرح شود که، چه باید کرد؟ حتی چرا برای انکشاف کتابخانه‌های افغانستان یک پلان جامع ضرورت است؟ ضروریات بسیار مبرم و متعدد در افغانستان وجود دارد که نیازمند توجه فوری می‌باشند، مانند مسایل امنیتی، صحت عامه، فساد اداری، اصلاحات حکومتی، و انکشاف اقتصادی. با این همه، بدون داشتن اساس قوی و مستحکم مردم عامه آگاه و تحصیلکرده، این ضروریات و نیازمندی های فوری توسط خود افغانها نمی‌تواند به صورت مکمل مورد شناسایی و رسیدگی قرار گیرند. تعلیم و تربیه کلید باز کردن قفل توان و استعداد نهانی تمام مردم عامه افغان محسوب می‌گردد تا خود آنها به همچو مسایل رسیدگی کنند، و کتابخانه‌ها تهاداب و اساس آگاهی و دانش مردم عامه پنداشته می‌شود، در صورت موجودیت آنها دسترسی به معلومات ممکن بوده و در صورت عدم آن دسترسی به معلومات نیز امکان پذیر نمی‌باشد. دسترسی به معلومات دارای کیفیت عالی، از منابع داخلی و بین‌المللی و رهنمایی برای یافتن معلومات مفید که جوابگوی نیازمندی‌های معلوماتی باشد، بنیاد و تهاداب جامعه مدنی تحصیلکرده دانسته می‌شود.

بنابر این، تحقیقی که در این جا ارائه می‌شود با کمک مالی سفارت ایالات متحده در کابل به راه انداخته شده بود. از طریق سروی که بر اساس روش خاص برای شناسایی و رسیدن به تعداد ممکنه کتابخانه‌ها در مدت زمان تعیین شده انجام گردید، این تحقیق به یافته های نایل آمد که اولین جمع آوری معلومات گسترده در مورد کتابخانه‌های افغانستان پنداشته می‌شود. در این تحقیق وضعیت فعلی کلکسیون‌ها، ظرفیت کارمندان، و استفاده توسط مراجعین بیان شده و همچنین مشکلات و چالش های سر راه آن به وضاحت مشخص گردیده است. بر اساس این احصائیه، تصویر روشن وضعیت کنونی کتابخانه‌های افغانستان و چالش‌های سر راه آن به هدف رهنمایی پلان‌های آینده جهت انکشاف آنها به ظرفیت کامل و جوابگویی به نیازمندی‌های مردم افغانستان همانطور که برای پیشرفت و ترقی کشور خویش سعی و تلاش دارند، ترسیم شده است.

این گزارش در پنج بخش تهیه شده است. مرور بر مقالات طرح‌واره‌ای از تحقیقات قبلی و نشریات شناخته شده در مورد کتابخانه‌های افغانستان، بخش روش شناسی یا میتودولوژی که روش‌ها و سروی استفاده شده را ارائه می‌دارد، و سپس نتایج خلاصه شده که منجر به بحث در مورد اکتشافات و یافته‌ها می‌شود. بخش استنتاج، راه حل‌های ممکنه را برای چالش‌هایی که کتابخانه‌های افغانستان با آن روبرو اند، برجسته می‌سازد.

بررسی آثار و تالیفات

کتابخانه‌های افغانستان فاقد تمرکز قابل ملاحظه تحقیق یا حتی علاقمندی واقعی به آن بوده، و نوشته‌ها یا مواد چاپی در باره کتابخانه‌های افغانستان به ندرت پیدا می‌شود. یک جستجوی مکمل در دیتابیس‌های ژورنال آنلاین (به زبان انگلیسی) توسط جستجوگر در "گوگل سکالر" و سایر وسایل جستجوگر به زبان‌های انگلیسی، دری و پشتو، تکمیل گردیده بود. دو معاون پژوهشگر بعد از دریافت آموزش در مورد چگونگی انجام دادن تحقیق آنلاین به صورت درست توسط پژوهشگر/محقق ارشد، نوشته‌ها و مواد چاپی را در جستجوگر‌های دری و پشتو مورد بازرسی و جستجو قرار داده‌اند. دستیاران پژوهش برای هر مقاله یافت شده یک نمونه را به زبان انگلیسی تکمیل نمودند تا معلومات مربوط به فهرست کُتب یا کتابشناختی و محتوای مقاله مربوطه را به محققین ارشد ارائه کنند. باعث تعجب نیست که مقالات علمی را صرف به زبان انگلیسی می‌توان یافت، اما حتی تعداد اینها هم بسیار کم بود. در نوشته‌ها یا مواد چاپی که به زبان‌های دری و پشتو پیدا شد، همه مقالات خبری یا ویب‌سایت‌ها با معلومات بسیار اندک در مورد کتابخانه‌ها بود (مثلاً ویب‌سایت کتابخانه پوهنتون).

مشکلات تاریخی و کنونی

به نظر می‌رسد که کتابخانه‌ها در افغانستان همیشه با کاستی‌های قابل ملاحظه و چالش‌های عمده مواجه بوده‌اند. اولین اثر چاپی که در باره وضعیت کتابخانه‌های افغانستان دریافت گردیده، گزارش یونسکو از سال‌های ۱۹۷۰ می‌باشد. این گزارش‌های معدود تصویر وضعیت بسیار نوپای کتابخانه‌ها در افغانستان را ترسیم می‌کند.

رید سمیت (۱۹۷۴) کار و فعالیت یونسکو با کتابخانه‌ها در افغانستان در دهه شصت (۱۹۶۰) و اواخر دهه هفتاد (۱۹۷۰) را به صورت مفصل بیان نموده است. تهیه کُتب بر مساعدت‌های بنیاد آسیا یا آسیا فوندیشن، خدمات معلوماتی ایالات متحده (USIS)، مرکز فرهنگی بریتانیا یا بریتیش کونسل و چندین نهاد ایرانی اتکاء داشت. بر اساس گفته‌های رید سمیت، در اوایل دهه هفتاد (۱۹۷۰) در افغانستان صرف سه کتابدار موجود بود که در بخش کتابداری تا سطح ماستری تحصیلات نموده بودند، و یک انجمن مسلکی به تازگی فعالیت خود را آغاز نموده بود. او ساحاتی را به معرفی گرفته است که منحصراً ضرورت پالیسی ملی تحت حمایت قانون، تعلیم و تربیه رسمی کارمندان، و تغییر نگرش در برابر کتاب و استفاده از کتابخانه جهت تشویق و ترغیب به خواندن نیازمند انکشاف بوده‌اند. سزار (۱۹۷۴) چالش‌هایی برگزار نمودن یک کتابخانه دو - زبانه در ولایت کندز را منحصراً یک داوطلب سپاه صلح در اوایل دهه هفتاد میلادی شرح نموده است. او در جریان گرفتن اجازه رسمی برای ایجاد کتابخانه (شیوه سلسله مراتب فرهنگی)، وادار کردن مردم برای انجام دادن وظایف آنها، اخذ نمودن اجازه مقامات، به دست آوردن منابع، و پیدا کردن یک شخص واجد شرایط به حیث کتابدار با مشکلات روبرو شده بود. مطالعه این مورد، تصویر خوبی از تلاش‌هایی را که برای ایجاد یک کتابخانه در دهه هفتاد ضرورت بود، مجسم می‌کند. اما، اینگونه مشکلات هنوز هم به همان شکل وجود دارند.

سینا (۱۹۷۷) به بررسی امکان ایجاد و اجرای یک سرویس معلوماتی مسلکی ملی پرداخت، اما متوجه شد که ظرفیت وجود ندارد. او موضوعات عملگر اندک صنعت طبع و نشر؛ عدم موجودیت کتابخانه‌های با کیفیت و علی‌الخصوص فقدان کارمندان مسلکی؛ و در کل نبود معلومات مسلکی و علمی اشاره کرده است. ترکیب همه این عوامل، چالش قابل ملاحظه را در برابر یک سرویس معلوماتی مسلکی ملی به میان آورده است.

در یک گزارش مفصل، ایبر (۱۹۷۷) وضعیت بسیار ضعیف کتابخانه‌های افغانستان در دهه هفتاد میلادی را به تصویر کشیده است. همانند گزارش رید سمیت (۱۹۷۴)، ایبر دریافته است که کتابخانه‌ها از نبود حمایت کلی رنج می‌برد که منجر به موجودیت قلیل کُتب، "کتابداران" غیر واجد شرایط، کمبود تأسیسات و به صورت مجموعی فقدان استفاده از کتاب شده است. او همچنین به یک نهاد مسلکی که در مقاله رید سمیت ذکر گردیده، اشاره نموده است. او می‌نویسد که بدون جلسات اولیه در این مورد هیچ نشست بعدی برگزار نه گردید. علاوه بر توصیه‌هایی برای بهبود در ساحات خاص برای عموم مردم، پوهنتون، و کتابخانه مؤسسات تربیه معلم، ایبر ضرورت تشکیل برنامه‌های آموزشی مسلکی رسمی، و توظیف یک مشاور دولت در امور کتابخانه ملی برجسته ساخته است.

بر اساس مرور تاریخی "دویری" (۱۹۹۹) از کتابخانه‌های افغانستان قبل از تجاوز قشون سرخ و جنگ‌های داخلی متعاقب آن زمان، کتابخانه‌ها در سراسر کشور فعال بود و مورد استفاده قرار می‌گرفت. بعد از کودتای ثور و جنگ‌های داخلی، ذخایر کتابخانه‌ها یا در اثر سرقت و یا محروق شدن کاملاً تهی شدند، و این امر منجر به وضعیت اسفناک اکثریت کتابخانه‌های افغانستان گردید که ذیلاً توصیف شده است: کلکسیون‌ها به صورت غیر مترقبه کنار گذاشته شده و زیر خاک‌های گرد و غبار مدفون شد، کاتالوگ وجود نداشت، و کارمندان در زمینه آموزش کافی نداشتند. مرکز منابع و معلومات (ARIC) مؤسسه غیر دولتی اکبر، و مرکز افغانستان در پوهنتون کابل (ACKU) که نخست در شهر پیشاور پاکستان فعالیت داشت، در زمینه ایجاد کتابخانه‌های کوچک در جوامع روستایی افغانستان از طریق برنامه کتابخانه‌سیار (ARIC-ABLE) کار نموده است. گرچه در مقاله سال ۱۹۹۹ نگاشته شده است که صرف ۳۰ کتابخانه فعال بوده اند، و گزارش جدید (دویری - ۲۰۰۶) این تعداد را ۱۴۵ بیان نموده است، اما امروز طبق آمار ارائه شده توسط مدیر بخش کتابخانه‌های سیار مرکز افغانستان در پوهنتون کابل (ACKU) این تعداد به بیشتر از ۳۰۰ کتابخانه می‌رسد. یازده کتابخانه عامه، کتابخانه اکادمی علوم، و کتابخانه پوهنتون کابل بعد از سقوط طالبان توسط (شبال - ۲۰۰۲) منحیث بخشی از برنامه (ABLE) که طی آن برای کتابخانه‌های عامه کُتب تهیه می‌شد، مشخص گردیده اند. در این ارزیابی، "شبال" اشاره کرده است که تاریخ اکثریت کلکسیون‌ها گذشته بود، کتابخانه‌ها امکانات اولیه خویش را از دست داده بودند، کارمندان برای انجام دادن صرف چند ساعت کار روزانه به وظیفه حاضر می‌شدند، و تعداد بازدید کنندگان کتابخانه‌ها بسیار اندک بود. البته این حالت زیاد هم تعجب آور نیست، زیرا از سقوط زمامداری طالبان و آزاد شدن افغانستان از چنگال آنها دیری نگذشته است.

در یک کتاب پشتو، که عنوان آن به زبان انگلیسی "تلفات فرهنگ افغانستان" می‌باشد، یون (۲۰۰۸) ضرر و زیان مصنوعات و منابع فرهنگی افغانستان در طول دوره جنگ داخلی و زمان زمامداری طالبان خلاصه شده است. در این کتاب، صدمات وارده بر کتابخانه‌ها، بالاثر سرقت، تخریب و محروق شدن در یک فصل گنجانیده شده است. به طور مثال، سیستم کتابخانه‌های عامه در سال ۱۹۶۶ در سراسر کشور دارای ۷۹ کتابخانه با داشتن بیش از ۲۰۸ هزار جلد کتاب نگاشته شده است، اما در سال ۱۹۹۲ صرف ۳ کتابخانه وجود داشت که تعداد کُتب در آنها بالغ بر ۸۹ هزار جلد کتاب نبوده است، (ص ۱۰۰). سایر کتابخانه‌های ذکر شده در آن عبارت بودند از کتابخانه پوهنتون کابل، کتابخانه ارگ ریاست جمهوری، و کتابخانه‌های غنی که توسط اشخاص به طور خصوصی ایجاد شده بود، و همه آنها زبان‌های مادی بزرگ را متحمل شده اند و به طور قابل ملاحظه از اهمیت کتابخانه‌ها پس از جنگ عقب مانده اند.

متأسفانه به شیوه سیستماتیک و عملی برای بهبود کتابخانه‌ها و دسترسی به معلومات، به خصوص توسط تمویل کنندگان بین المللی بعد از سقوط طالبان در سال ۲۰۰۱، کارهای بسیار کمی انجام گردیده است. سروش (۲۰۱۵) وضعیت فعلی کتابخانه عامه کابل را به معرفی گرفته و در آن به امکانات ضعیف، کتاب‌های قدیمی، عدم وجود یک فهرست نامه یا کتلوگ، و کارمندان آموزش ندیده اشاره کرده است. در مقاله ای تحت عنوان "ما از نبود کتابداران مسلکی رنج می‌بریم" روزنامه "شفقتا" با آقای غلام نظری، مدیر خانه کتاب افغانستان (۲۰۱۵) مصاحبه ای انجام داده است. این مصاحبه ضرورت مبرم آموزش کتابداران واجد شرایط به منظور حمایت از توسعه فرهنگ مطالعه را برجسته نموده است. یکی دیگر از عوامل پیچیده و بخرنج پیش روی کتابخانه هنوز هم کمبود مواد محلی می‌باشد که در یک مصاحبه با آقای دوا خان مینه‌پال رئیس کتابخانه‌های عامه در سالهای ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶ که توسط سخی در ۲۷ اکتوبر ۲۰۱۵ انجام شده، برجسته شده است. آقای مینه‌پال بر ضرورت به انکشاف و توسعه کلکسیون‌های کتابخانه‌های عامه از طریق ایجاد روابط خوب با ناشران محلی تاکید کرده است، اما آنها نیازمند پشتیبانی وزارت اطلاعات و فرهنگ نیز می‌باشند.

در یک بحث مدیریت معلومات در سکتور انکشافی، ویلز (۲۰۱۲) اصطلاح "کتابخانه نمادین" را برای توصیف کتابخانه‌هایی مورد استفاده قرار داد که در بعضی ادارات و نهادها وجود داشته و مانند کتابخانه معلوم می‌شود اما در حقیقت صرف اتاق مملو از کتاب‌ها است که برای جلسات مورد استفاده قرار می‌گیرد (ص ۱۴۹). این نوع کتابخانه‌ها نگرانی ادعای داشتن کتابخانه و متعاقباً ایجاد کتابخانه‌های کوچک و معمولاً عبث و غیر قابل استفاده در هر اداره دولتی و یا پوهنتون را برجسته می‌سازد. عدم هماهنگی بین ادارات برای ترکیب و اتحاد منابع کتابخانه مانع توانایی ارائه کلکسیون‌ها و خدمات مؤثر برای استفاده کنندگان می‌گردد. ویلز تمویل

کنندگان را به اعمال فشار بر ادارات دولتی افغانستان فرا می خواند تا از دسترسی شفاف به معلومات اطمینان حاصل شود.

از بسیاری جهات، یافته ها و نتیجه گیری های گزارش ایبر (۱۹۷۷) هنوز هم در سال ۲۰۱۶ قابل اجرا هستند. در دهه هفتاد میلادی، کتابداری در افغانستان یک مسلک جدید و نوپا بود، اما طی بیش از سه دهه جنگ و بی ثباتی به نابودی گرایید. با این حال، همانطور که ویلز (۲۰۱۲) به این نکته اشاره نموده، مراجع تمویل کننده سهم خود را در امر ایجاد مسلک کتابداری انجام نه داده اند، و ظرفیت محلی همچنان ضعیف باقی مانده است.

انکشاف کنونی

با وجود اینکه مراجع تمویل کننده از سال ۲۰۰۱ به اینسو هرگز توجه خویش را روی کتابخانه های افغانستان تمرکز نه داده اند، اما بعضی ادارات و نهادهای حکومتی افغانستان، تمویل کنندگان بین المللی و اشخاص انفرادی افغان تلاش می کنند تا از آنها حمایت و پشتیبانی نمایند.

در طی چند سال گذشته وزارت اطلاعات و فرهنگ بازسازی و احیای کتابخانه های عامه را به شمول ولایات لوگر، بغلان و کابل، آغاز کرده است (تگل، ۶ جنوری ۲۰۱۶). جدیدترین اقدام آن اعمار کتابخانه عامه ولایت ننگرهار است که کار آن در جولای ۲۰۱۶ آغاز گردیده و قرار است طی دو سال به پایه اكمال رسیده و افتتاح شود. مصارف اعمار این کتابخانه مبلغ ۱۸ میلیون افغانی بوده و از طرف وزارت اطلاعات و فرهنگ فراهم می شود، سنگ تهادت کتابخانه عامه ننگرهار به تاریخ ۱۶ جولای ۲۰۱۶ گذاشته شد.

در سپتمبر ۲۰۱۵، یک کتابخانه عامه در ولسوالی خان آباد ولایت کندز نیز افتتاح شد، که دارای ۵ هزار جلد کتاب بوده و مبلغ ۴٫۵ میلیون افغانی بودجه اعمار آن را دولت آلمان فراهم نمود، اما وضعیت آن پس از سقوط ولسوالی خان آباد به دست طالبان در اگست ۲۰۱۶ نامعلوم است (کتابخانه عامه جدید ...، ۱ سپتمبر، ۲۰۱۵). همچنین، یک کتابخانه عامه با گنجایش ۱۰۰۰ جلد کتاب در سال ۲۰۱۴ در ولایت بلخ اعمار شده است. هزینه ساخت این کتابخانه که مبلغ ۷٫۳ میلیون افغانی می شود نیز از جانب دولت آلمان مساعدت گردید (کتابخانه عامه جدید ولسوالی ...، ۶ نومبر ۲۰۱۴). کار اعمار این کتابخانه ها ابتکار و طرح ادارات حکومتی محلی بوده که بعد از تشخیص و درک ضرورت دسترسی به کتاب به منظور حمایت از فرهنگ مطالعه روی دست گرفته شد.

همچنین وزارت اطلاعات و فرهنگ متعهد گردیده تا برای تهیه و خریداری کُتبی که در داخل کشور به نشر رسیده اند بودجه ۲٫۵ میلیون افغانی را به مصرف برساند؛ این سرمایه گذاری باعث رشد و افزایش صنعت چاپ و نشر کُتب در داخل کشور خواهد شد (وزارت اطلاعات و فرهنگ در نظر دارد تا کتاب ها را خریداری ...، ۲۴ اپریل ۲۰۱۶). تلاش ها برای عصری سازی یا مدرنیزه ساختن کتابخانه های عامه مشمول جابجایی و نصب یک فهرست به صورت آنلاین، اصلاح، اكمال و بهبود ساختمان فیزیکی کتابخانه عامه مرکزی، و به دست آوردن کتاب های جدید و تازه نشر شده ناشران داخلی می باشد (کتابخانه عامه دیجیتالی می شود ...، ۱ فبروری ۲۰۱۶).

در سال ۲۰۱۴، کتابخانه عامه کابل یک کتابخانه سیار را در یک موتر سرویس افتتاح نمود و هدف آن توزیع ۹۰۰۰ جلد کتاب در شهرهای ولایت ننگرهار بود (زمان، ۱۹ فبروری ۲۰۱۴). کلکسیون های موجود در این کتابخانه سیار، در درجه اول کتاب های اطفال به منظور ترویج فرهنگ مطالعه و کتابخوانی بود. اما به نظر میرسد که بنابر دلایلی این سرویس سفر خود را متوقف نموده و در حال حاضر فعالیت ندارد.

ویلز (۲۰۱۵) در گزارش خود می نگارد که افغانستان کتابخانه ملی ندارد: "افغانستان تا هنوز هم فاقد یک نهاد ملی است که دسترسی به معلومات در باره افغانستان را فراهم نماید و منبع جمع اوری و انباشتن کُتب و نشریه ها باشد، [بر نسخه جات اصلی تاکید شده است] و نه هم دبیرانتمنت های پوهنتون های خارجی و یا کدام نهادی وجود دارد که این مسئولیت را به دوش گیرد." (ص ۵). اما، تلاش هایی جریان دارد که آرزو و رویای ایجاد کتابخانه ملی را تحقق خواهد بخشید، وزارت اطلاعات و فرهنگ در پلان های انکشافی خویش مصمم به ایجاد و ساخت تعمیر ملی هنر است که گنجایش بیش از ۴ میلیون جلد کتاب را خواهد داشت و دارای سالون کنفرانس ها، و مرکز آموزشی کتابداری خواهد بود ("طرح اولیه انجینیری کتابخانه ملی ... [۲۹ جولای ۲۰۱۵]؛

ملکزاده [۹ اگست ۲۰۱۵]. گر چه سنگ تهاب این پروژه قبلاً نهاده شده است، اما کار ساخت و ساز آن بنا بر کمبود بودجه و به دلیل عدم علاقمندی مراجع تمویل کننده متوقف شده و هیچ پیشرفتی صورت نه گرفته است.

برای کتابخانه‌های افغانستان از منابع مختلف مساعدت صورت گرفته است. مقاله ای تحت عنوان "معرفی کتابخانه‌های افغانستان" که توسط کتابخانه ملی ایران در سال ۲۰۱۰ به زبان انگلیسی نشر شده است، گزارش خلص بازدید نمایندگان کتابخانه ملی ایران از افغانستان به منظور ارزیابی کتابخانه‌های افغانستان در سال ۲۰۰۲/۱۳۸۱ را ارائه می کند. این ارزیابی ضرورت به مواد و آموزش‌های را تشخیص داده، و در نتیجه، کتابخانه ملی برای ۵۵ تن کتابدار افغان برنامه آموزش‌های کوتاه مدت را در پوهنتون کابل برگزار نمود که طی آن توسط سه کتابدار ورزیده ایرانی تدریس نمودند. همچنین به تعداد ۲۴ تن کتابدار برگزیده شده برای اشتراک در دوره آموزشی ۱۵ روزه به ایران دعوت شدند، و ۳۷ هزار جلد کتاب و ۱۰ پایه کمپیوتر اهدا شد (هر چند کتابخانه‌های دریافت کننده ذکر نشده اند). همچنین در سال ۲۰۱۰، سفارت کشور کویت به تعداد ۴۰۰۰ کتاب را از طریق وزارت تحصیلات عالی و مسلکی افغانستان به کتابخانه‌های پوهنتون‌ها اهدا نمود (به تعداد ۴۰۰۰ جلد کتاب از طرف وزارت تحصیلات عالی و مسلکی فراهم شد، ۲۰۱۰). در سال ۲۰۱۵، یک تاجر ثروتمند افغان در امارات متحده عربی تعداد ۳۰۰۰ کتاب اهدا کرد (۳۰۰۰ جلد کتاب اهدا شد، ۳۱ جنوری ۲۰۱۵).

اتحادیه کتابخانه‌های دیجیتال، بخشی از اتحادیه‌های نشرات الکترونیکی افغان می باشد:

پوهنتون های قرن ۲۱ برای افغانستان، برنامه‌ی بود که توسط اداره انکشاف بین المللی ایالات متحده (USAID) و پوهنتون ایالتی واشنگتن در ۲۰۰۵ به منظور رشد و ارتقای تحصیلات عالی تمویل گردید (هان و روان، ۲۰۱۳). هدف این پروژه، ایجاد ظرفیت برای کتابخانه‌ها در افغانستان بود تا با برنامه‌های دیجیتال یا الکترونیکی منابع باز، به شمول یک سافت‌ویر یا نرم افزار فهرست دیجیتال یا الکترونیکی منابع باز که در چهار پوهنتونی که در کابل موقعیت دارند تطبیق و عملی گردیده و با کتابخانه پوهنتون اریزونای ایالات متحده وصل شده است، کار کنند. با وجود اینکه یک فهرست آنلاین نصب و جابجا گردیده و برای مدت یک سال مورد حمایت قرار گرفت، و بعداً به بخش تکنالوژی معلوماتی یا (IT) وزارت تحصیلات عالی و مسلکی سپرده شد، که سرور (کمپیوتر مرکزی) فهرست یا کتلوگ آنلاین را در خود جا داده بود، اما این سیستم در حال حاضر از کار افتاده و استفاده نمی شود.

برای کمک در زمینه کمبود دسترسی به کتب اطفال به زبان های پشتو و دری مؤسسه کتاب هوپو که نهاد غیر انتفاعی بوده و در کالیفورنیا موقعیت دارد از سال ۲۰۰۷ به اینسو بیشتر از ۴/۳ میلیون نسخه کتب اطفال را توزیع نموده است (<http://booksforafghanistan.org/our-progress-this-year>). مؤسسه کتاب هوپو ده عنوان کتاب را بر اساس داستان های محلی افغانی برای اطفال طبع نموده که توسط ادیس شاه ترتیب و به زبان های پشتو و دری قابل دسترس می باشند و همچنین رهنمای معلم و کلیپ های صوتی این کتاب ها به صورت رایگان در وب سایت این مؤسسه قابل دسترس است.

بعضی از مراجع تمویل کننده در جستجوی تکنالوژی بر آمده اند که در احیا و بازسازی کلکسیون های افغانی مؤثر واقع شود. کلکسیون هاییکه شکل دیجیتال یا کمپیوتری گرفته اند تلاش است که تالیفات و نشرات در باره افغانستان را در دسترس محققین و پژوهشگران در سراسر جهان قرار دهد. کتابخانه دیجیتال افغانستان در پوهنتون نیویارک در سال ۲۰۰۵ تأسیس گردیده (<http://afghanistandl.nyu.edu>) و آثار و نشریه های بین سال های ۱۸۷۱ تا ۱۹۵۰ را به صورت آنلاین مورد دسترس قرار داده است (مک کان - سوت وُورت و بچمن ۲۰۱۰). مصارف مالی این پروژه توسط صندوق اعانه ملی ایالات متحده برای علوم انسانی و سایر تمویل کنندگان فراهم شده است و همکاری با وزارت اطلاعات و فرهنگ به منظور درآوردن آثار و کتیبه های موجود در آرشیف ملی به شکل دیجیتال یا کمپیوتری نیز یک جزء آن می باشد. همین اکنون کتابخانه دیجیتال افغانستان بیشتر از ۴۰۰ اثر مختلف را مورد دسترس قرار داده است. مرکز افغانستان در پوهنتون کابل یک برنامه بزرگ دیجیتال سازی یا به شکل کمپیوتری درآوردن آثار و تالیفات را روی دست دارد (<http://www.afghandata.org>) که در نتیجه همکاری کتابخانه‌های پوهنتون اریزونا به راه انداخته شده است (ایوریت هاینز ۵ فبروری ۲۰۱۳). این همکاری در سال ۲۰۰۷ آغاز گردید و تا سال ۲۰۱۲ از جانب صندوق اعانه ملی ایالات متحده برای علوم انسانی تمویل می شد. بیشتر از ۱۵ هزار عنوان کتاب (۱/۲ میلیون صفحه) به شمول اخبار انیس و کابل تایمز و د افغانستان کلنی یا سالنامه افغانستان قابل دسترس می باشد. کتابخانه دیجیتال

به حیث ذخیره مواد و پلان های درسی طیف وسیعی از مضامین طراحی شده است که هر واحد عنوان آن به صورت رایگان به زبان های پشتو، دری و انگلیسی در دسترس می گذارد.

همچنین اشخاص انفرادی افغان نیز برای عهده مند شدن مسئولیت ساخت و اعمار کتابخانه‌ها علاقمندی دارند. در سال ۲۰۱۴ دو کتابخانه در ولایت ننگرهار افتتاح گردید که به طور شخصی ساخته شده اند، یکی آن کتابخانه شخصی و دارای ۱۷ هزار جلد کتاب می باشد که اکنون مورد استفاده عامه قرار دارد و دومی آن از جانب سفارت مصر حمایت می شود (پایسینی، ۲۳ اپریل ۲۰۱۴). از سال ۲۰۱۵ به اینسو مطیع الله ویسا مساعدت های بیشتر از ۲۶ هزار جلد کتاب را از مردم محل جمعآوری کرده و به تعداد هفت کتابخانه اجتماعی را در ولایات هلمند، کندهار، خوست، کنر و وردک افتتاح نموده است (مشعل، ۳۰ مارچ ۲۰۱۶؛ سالک، ۸ اگست ۲۰۱۵). این کتابخانه‌ها بسیار بزرگ نبوده، دارای تعداد ناچیز چند صد یا چند هزار جلد کتاب می باشند و در منازل شخصی موقعت دارند، اما به خوبی استفاده می شوند. آقای ویسا کتاب های اطفال مؤسسه هوپو را نیز در جوامع توزیع می کند. در اوایل سال ۲۰۱۶ صابر حسینی کتابخانه سیاری را در بامیان ایجاد نموده و با استفاده از بایسکل در گوشه و کنار این ولایت برای اطفال کتاب قرض می دهد (بایسکل ران کتاب می آورد...، ۱۴ اپریل ۲۰۱۶). او کتاب های اطفال مؤسسه هوپو را نیز توزیع می کند و به این ترتیب اطفال خود صاحب کتاب می شوند (<http://booksforafghanistan.org/our-progress-this-year/>).

بررسی آثار و تالیفات به صورت واضح نشان می دهد که کتابخانه‌های افغانستان برای مدت طولانی کمتر مورد توجه مراجع تمویل کننده، نهاد های دولتی افغانستان و حتی محققین و پژوهشگران بوده است. کتابخانه‌های افغانستان همچنان با مشکلات و چالش های فراوان مخصوصاً فقدان کُتب جدید به زبان های داخلی، کمبود کارمندان مسلکی و آموزش دیده و تأسیسات نامناسب و فرسوده مواجه می باشند. به همین ترتیب کمبود قابل ملاحظه معلومات در کتابخانه‌ها محسوس است؛ اندک مقالات به دست آمده نیز حاوی ارقام و آمار دقیق نیست و اداره مرکزی احصائیه نیز به استثنای تعداد کتابخانه‌های عامه و شمار مجموعی کُتب موجود در آن ها هیچگونه معلومات مرتبط دیگر را ثبت و پیگیری نمی کند. سروی که درینجا انجام شده و نتایج آن ارائه می گردد، تلاشی است برای آغاز پر کردن خلای معلوماتی و ارائه رهنمایی برای انکشاف و ترقی کتابخانه‌های افغانستان.

روش شناسی یا میتودولوژی

برای اینکه در مورد وضعیت کنونی کتابخانه‌های افغانستان معلومات مکمل به دست آید، یک سروی انجام شد و توسط مصاحبه ها با آگاهان بسیار مرتبط و کلیدی تکمیل گردید. احصائیه ها در باره کتابخانه‌های افغانستان به صورت منظم حفظ نه شده است و به صورت مجموعی عدم موجودیت معلومات دقیق در باره تعداد و موقعت کتابخانه محسوس است. بنابر این روش نمونه سازی سنوبال (پتکه برفی) که در جریان آن از اشتراک کنندگان خواسته می شود که جوابگویان دیگر را نیز مورد شناسایی قرار دهند، به این معنی که سایر کتابخانه‌ها را کشف و شناسایی کنند. محقق یا محقق ارشد فراهم کنندگان کلیدی معلومات را قبلاً می شناخت. این تحقیق برای مدت سه و نیم ماه انجام گردیده و به ۳۴۲ سروی و ۶ مصاحبه با فراهم کنندگان کلیدی معلومات، منتج شد.

ارائه تعریفی از "کتابخانه" نیازمند پارامتر های اشتراک کنندگان احتمالی بود. بر اساس مطالعات این سروی اصطلاح "کتابخانه" برای نهادی منسوب شده می تواند که محل فزیک برای جمع آوری (اندازه های مختلف) کلکسیون های آثار و تالیفات چاپی (و تکنالوژی کمپیوتری اگر قابل دسترس باشد) به منظور استفاده مخاطبین مشخص، به میان آمده باشد. در حقیقت، این تعریف کتابخانه‌هایی را که بیرون از دایره داخلی مشخص برای استفاده عامه باز نمی باشند، دربر نمی گیرد.

نظر سنجی یا سروی جواب دهندگان یا مخاطبین

پژوهشگر یا محقق ارشد یک لست از اشخاص ارتباطی را از طریق ارتباطات خود در وزارتخانه های حکومت افغانستان، سفارت ایالات متحده در کابل، و مؤسسات غیر دولتی شناخته شده که در عرصه سوادآموزی و کتابداری کار می کنند، ترتیب نمود. وزارت تحصیلات عالی جدیدترین لست پوهنتون های دولتی و شخصی را فراهم نمود؛ اما اکثریت شماره های ارتباطی که برای پوهنتون های شخصی ثبت شده بود فعال نبودند. لست کتابخانه های عامه برای چندین بار از وزارت اطلاعات و فرهنگ تقاضا شد، اما هیچکدام پاسخ دریافت نکرد. سفارت ایالات متحده امریکا در کابل لست مراکز آموزش لسان انگلیسی لِنِکِن، و مؤسسه زنان کانادا برای زنان افغانستان لست مکاتب اشتراک کننده را فراهم کردند. همچنین، بنیاد زنان (وومنتی فوندیشن) و بخش کتابخانه سیار مرکز افغانستان در پوهنتون کابل توسط انجام دادن سروی بر مستفید شدگان برنامه های خویش (بعد از دریافت آموزش توسط محقق ارشد) و پاسخ دادن به سؤالات و خواسته های ما، در این تحقیق سهم گیری نموده اند. علاوه بر این، بنیانگذاران خانه کتاب های از بین رفته افغانستان که یک مؤسسه غیر دولتی می باشد و طی چند سال گذشته برای اکثریت کتابخانه ها برنامه های آموزشی برگزار نموده است، توسط برقرار کردن ارتباط با اشتراک کنندگان قبلی خویش، معلومات فراهم نموده است. و در پایان، بعضی شماره های ارتباطی مستقیماً از طرف خود محقق ارشد تهیه شده است.

روش نمونه گیری توپ یا پتکه برفی، حتی الامکان برای دربر گرفتن حد اعظمی کتابخانه ها مورد استفاده قرار داده شد. با توجه به اینکه یک لست جامع کتابخانه های شناخته شده وجود نداشت. یکی از سؤالاتی که در جریان سروی از مخاطبین مطرح می گردید، این بود که اگر در مورد سایر کتابخانه های شناخته شده و شماره های ارتباطی آن بدانند. این نامها و شماره های ارتباطی بعداً به لست اشخاص ارتباطی اضافه می شد. اما تعداد زیاد مخاطبین نمی توانستند که نامها و شماره های ارتباطی سایر کتابخانه های شناخته شده خارج از دایره جغرافیوی خود آنها را فراهم نمایند. این امر خود نشاندهنده ضرورت مبرم و نیاز شدید کتابداران به حمایت و تشویق بهتر برای ارتباط با همکاران خویش می باشد.

وسایل

این نظر سنجی یا سروی طوری دیزاین و طراحی گردیده بود که در باره بخش های مختلف معلومات گردآوری شود: کیفیت تعمیر و کلکسیون ها؛ سطح تحصیلات کارمندان؛ چگونگی مراجعین و استفاده؛ چگونگی دسترسی به تکنالوژی؛ مشکلات و چالش های سر راه. به صورت مجموعی سوالنامه از ۵۵ سوال تشکیل شده بود، اما مخاطبین به بعضی از سؤالات که آنها را غیر مرتبط محسوس نموده بودند، جواب ارائه نه کرده بودند. سؤالات به بخش های ذیل دسته بندی شده بودند:

- معلومات ابتدایی در مورد کتابخانه (موقعیت، مدت زمان فعالیت، قابل دسترس بودن در موقعیت مربوطه، اندازه کتابخانه، وضعیت تعمیر کتابخانه)
- کلکسیون های کُتُب (اندازه و مقدار کلکسیون ها، وضعیت کلکسیون ها، وسایل به دست آوردن مواد، مضامین، موضوعات، سیستم مدیریت کلکسیون ها)
- کمپیوترها (در دسترس بودن برای کارمندان و بازدید کنندگان، دسترسی به اینترنت، استفاده توسط بازدید کنندگان، چگونگی وضعیت کمپیوتر ها)
- بازدید کنندگان (تعداد و تفکیک جنسیتی بازدید کنندگان، دلایل برای بازدید، مقررات برای قرض گرفتن، بازاریابی و فعالیت های ارتباطی)
- استخدام کارمندان (تعداد و تفکیک جنسیتی کارکنان، دوره تصدی در کار، سوابق تحصیلی، آموزش)
- مشکلات و چالش ها (چالش هایی که با آن مواجه می شوید، راه های حل ممکنه)

مجموعه نهایی سؤالات در باره ارتباط جوابدهندگان با سایر کتابداران، علاقه‌مندی به یک انجمن مسلکی کتابداران و معلومات ارتباطی کتابخانه‌های دیگر در ساحة کاری جوابدهندگان، مطرح گردید. برای جوابدهندگان این فرصت نیز مهیا گردید تا هر گونه نظریات خود را ارائه دهند. این اسناد و ادوات توسط دستیار تحقیق به زبان های پشتو و دری ترجمه شده و قبل از نشر شدن، به منظور صحت بودن دوباره مرور شد.

روش یا میتود

معاون پژوهشگر/محقق، چگونگی استفاده اسناد و ادوات را از محقق ارشد فرا گرفته و بعد از آن مصاحبه ها و سروی خود را ذریعه مکالمات تیلیفونی انجام داد. بررسی یا سروی مذکور با استفاده از لست ارتباطی اشخاصی که توسط مراکز آموزشی زبان انگلیسی لنین تهیه گردیده بود، آغاز یافت و معاون محقق از جوابدهندگان خواست که در این سروی اشتراک کنند. حین امکان، پژوهشگر/محقق ارشد و یا یک شخصی که جوابدهنده با آن آشنایی قبلی داشته، به جوابدهندگان احتمالی قبلاً اطلاع داده می شد تا با دریافت تقاضای اشتراک در این سروی متعجب نه شوند.

نظرسنجی یا سروی تیلیفونی در افغانستان شیوه معمول و متعارف گردآوری معلومات نیست و به صورت معمول افغانها برای جواب دادن به سؤالات شخص ناآشنا و بیگانه علاقه‌مندی نشان نمی دهند. با نحوه رابطه که در این نظرسنجی یا سروی ایجاد شد، جوابدهندگان برای اشتراک نمودن بیشتر علاقه‌مندی و رغبت خویش را اظهار نمودند. هر نوع تماس اضافی به دست آمده در این نظرسنجی یا سروی، برای پیگیری در یک لست جداگانه یادداشت گردید، تا با ذکر نام جوابدهندگان به حیث مأخذ یا مرجع استفاده شود.

معاون محقق طی هر روز با ۴ الی ۷ تن جوابدهندگان تماس می گرفت اما این کار وابسته به سرعت تکمیل نمودن نظرسنجی است. تا تکمیل شدن نظرسنجی یا سروی، تمام جوابات در یک صفحه اکسل تحریر و ثبت شده، که پس از آن توسط محقق ارشد مرور و بررسی می‌شوند. در امر جمع آوری معلومات برای این سروی، دو مؤسسه غیر دولتی با ما کمک نمود: بنیاد زنان (وومنتی فوندیشن)، که از تعداد ۱۵ مکتب عضو خویش معلومات جمع کرد، و بخش کتابخانه سیار مرکز افغانستان در پوهنتون کابل ومانیتی که از نمونه های کتابخانه‌ها معلومات گردآوری نمود (۶۰ سروی). نماینده‌گان هر مؤسسه غیر دولتی در مورد اسناد و ادوات سروی توسط محقق ارشد آموزش دیدند، که بعداً خود آنها مصاحبه سروی را انجام دادند. معلومات به شکل دسته دسته به معاون محقق سپرده می شدند، و او تمام معلومات ارائه شده را بعد از مرور و بررسی به صفحه اکسل منتقل می نمود.

در حالی که بعضی سؤالات با استفاده از روش نسبت-طبقاتی یا لیکرت-سکیل و روش بلی/نه‌خیر مطرح گردید، سایر سؤالات بیشتر تشریحی بودند و به شماره‌گذاری ضرورت داشت، که آن را محقق ارشد انجام داد. بعد از آن معلومات جمع آوری شده توسط محقق ارشد ترتیب گردیده و برای تجزیه و تحلیل به سافت ویر یا نرم‌افزار (SPSS) انتقال یافتند.

مصاحبه‌ها با افراد کلیدی

با افراد کلیدی که در افغانستان با کتابخانه‌ها علاقه و ارتباط دارند نیز مصاحبه‌ها صورت گرفت تا تصویری که ذریعه نظرسنجی یا سروی ارائه شده بود، بیشتر واضح سازد. محقق ارشد به تعداد هفت مصاحبه را با چهره‌ها و شخصیت‌های برجسته در بخش معارف، نهادها و مؤسسات دولتی و غیردولتی انجام داد تا معلومات بیشتر و کامل تر راجع به تاریخ کتابخانه‌ها در افغانستان و تأثیر آن روی وضعیت کنونی و آینده را بدست بیاورد.

محقق ارشد این مصاحبه‌ها را با آقای عثمان بابری، معین امور علمی وزارت تحصیلات عالی و مسلکی؛ داکتر محمد قیومی، مشاور رئیس جمهور در بخش تکنالوژی؛ خانم ننسی دوپری، مدیر اجرایی مرکز افغانستان در پوهنتون کابل (ACKU)؛ خانم رولا غنی، بانوی اول افغانستان؛ آقای عبدالباری جهانی، وزیر اطلاعات و

فرهنگ؛ خانم عاطفه روان، مشاور کتابخانه‌های افغانستان در پوهنتون اریزونا ایالات متحده؛ و آقای صابر ضیاء الرحمن بانوری، رئیس پوهنتون و سرپرست ریاست کتابخانه و علوم اطلاعاتی پوهنتون لغمان انجام داد.

با وجود اینکه برای انجام مصاحبه با یکتا نماینده وزارت معارف و مشاور ریاست جمهوری در امور فرهنگی تلاشهایی صورت گرفت، اما آنها حاضر نه شدند. همه مصاحبه‌ها با سؤال عادی ذیل آغاز می شد: دیدگاه شما راجع به نقش کتابخانه‌ها در عصر فعلی و آینده افغانستان چه می باشد؟ در جریان مصاحبه‌ها یادداشت‌ها برداشته می شد اما به شکل صوتی ثبت نه شدند. مصاحبه‌ها تقریباً مدت زمان یک ساعت را دربر می گرفت، و در باره تجارب شخصی آنها با کتابخانه‌های افغانستان، چگونگی وضعیت کتابخانه‌های افغانستان در گذشته، و نظریات راجع به نقش آینده آنها بحث و گفتگو صورت می گرفت.

محدودیت‌ها

این نظرسنجی یا سروی بر اساس زمان‌بندی آن، معلومات نادرست شماره‌های ارتباطی، و مدت زمان کوتاه تعیین شده برای سروی، با بعضی محدودیت‌ها و موانع روبرو گردید.

در جریان جمع‌آوری معلومات، ماه مبارک رمضان فرا رسید (۶ جون الی ۵ جولای) که باعث محدودیت مدت زمان و تلاش‌های تعیین شده توسط معاون محقق گردید. کتابخانه‌ها در طول روز بسته می بود و باعث کاهش ساعات کاری در جریان این دوره زمانی چهار هفته ای شده بود. اما با این همه، معاون محقق قادر به تکمیل چندین نظرسنجی در هفته بود. به دست آوردن نام و شماره‌های ارتباطی تیلیفونی راجع به کتابخانه‌های عامه غیر ممکن ثابت شد. با وجود تقاضای مکرر، وزارت اطلاعات و فرهنگ حتی یک لست را هم در دسترس ما قرار نه داد. معلوم نیست که این امر بنابر فقدان معلومات مرتبط بود، و یا در اثر بی توجهی وزارت برای ارائه معلومات صورت پذیرفت. اما با وجود این محدودیت‌ها، با استفاده از روش توپ یا پتکه برفی معلومات راجع به بعضی از کتابخانه‌های عامه تهیه شد.

علاوه بر عدم تعیین شدن شماره‌های ارتباطی برای کتابخانه‌های عامه، لستی که از جانب وزارت تحصیلات عالی و مسلکی فراهم گردیده بود، مخصوصاً از پوهنتون‌های شخصی یا نادرست بودند و یا هم تاریخ انقضای آن تکمیل شده بود.

به صورت مجموعی، این امر باعث کاهش تعداد کتابخانه‌هایی که به آن دسترس امکان داشت، گردید و نشان‌دهنده نبود معلومات دقیق می باشد، که هر نوع تحقیقی و پژوهشی در افغانستان را به نقایص و معایب مواجه می‌کند.

محدودیت‌های مجموعی در برابر تمام تحقیق‌ها و پژوهش‌هایی که در افغانستان برگزار گردیده عبارت از نبود معلومات اساسی و ابتدایی گلی می باشد و کتابخانه‌ها نیز از این امر مستثنی نیستند. دانستن تعداد مجموعی کتابخانه‌ها در افغانستان به این معنی است، که تعیین و تشخیص هر گونه احصائیه که بتواند کمیت کتابخانه‌ها را اندازه و مقیاس کند، ناممکن است. بدون دانستن کمیت و تعداد، یک نمونه مناسب را نمیتوان مشخص کرد تا برای هر ارزش یا مفاد احصائیوی مورد استفاده قرار گیرد. آمار تهیه شده در این تحقیقات تنها توصیفی و تشریحی می باشد.

با در نظر داشت این نکته که تعداد مجموعی نامعلوم است، در جریان جمع‌آوری معلومات، تعیین نمونه به عنوان یک هدف غیر ممکن بود. بنابراین، این شیوه فعالیت برای رسیدن به تعداد زیاد کتابخانه‌های ممکن در نظر گرفته شد، اما این امر، با در نظر داشت دسترسی به کمک مالی محدود بود. با بودجه محدود، دوره جمع‌آوری معلومات تنها ۵.۳ ماه طول کشید. گر چه به ۳۲۴ کتابخانه‌ها رسیده گی شد، اما بسیاری دیگر هنوز باقی مانده تا با آن تماس گرفته شود.

نتایج

در جریان کار ساحوی، به تعداد ۳۲۴ نظرسنجی جمع آوری گردیده و شش مصاحبه برگزار شده است. این بخش یک مرور کلی از یافته های حاضر به ویژه یافته های برجسته و جالب را مرور خواهد کرد. همچنین، خلاصه ای از مصاحبه ارائه شده است.

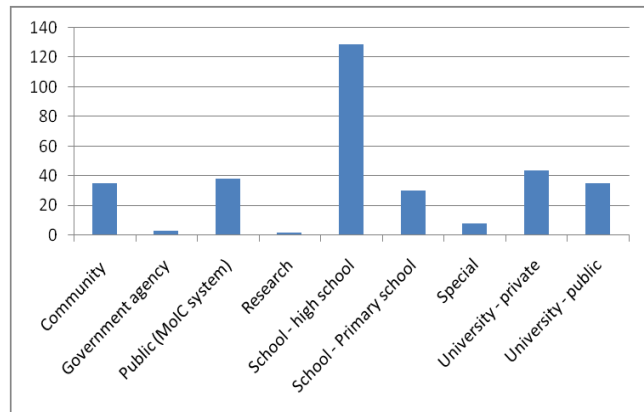
نظر سنجی یا سروی احصائیه ها

از تعداد ۳۲۴ نظرسنجی یا سروی انجام شده، جوابدهندگان عمدتاً مردان بودند (۲۶۲ یا ۸۱٪) بودند، و یک پنجم حصه آن زنان بودند (۶۲ یا ۱۹٪). نظرسنجی ها یا سروی اکثراً به زبان دری (۲۸۵ یا ۸۸٪) صورت گرفت. تقریباً هر ولایت افغانستان حداقل توسط یک نظرسنجی یا سروی بررسی شده، جا دارد که از برنامه کتابخانه سیار (ABLE) به خاطر سهم بزرگ در نمونه گیری ابراز امتنان و قدردانی شود. تنها ولایاتی که در این نظرسنجی یا سروی احتوا شده نتوانستند، عبارت از فراه و نورستان بود. جای تعجب نیست که اکثر نظرسنجی ها در کابل صورت گرفته (۱۱۹)، جایی که بسیاری کتابخانه ها بسته بودند. جدول زیر تفکیک ولایات را نشان می دهد.

ولایت	تعداد سروی ها	ولایت	تعداد سروی ها	ولایت	تعداد سروی ها
بدخشان	۶	جوزجان	۵	پکتیا	۳
بادغیس	۲	کابل	۱۱۹	پکتیکا	۶
بغلان	۴	کندهار	۱۳	پنجشیر	۲۲
بلخ	۱۵	کاپیسا	۱۷	پروان	۱۷
بامیان	۶	خوست	۸	سمنگان	۹
دایکندی	۲	کنر	۶	سرپل	۴
فراه	۰	کندز	۹	تخار	۳
فاریاب	۵	لغمان	۷	ارزگان	۰
غزنی	۵	لوگر	۶	وردک	۲
غور	۳	ننگرهار	۵	زابل	۱
هلمند	۳	نیمروز	۳		
هرات	۸	نورستان	۰		

اقسام مختلفی از تنوع کتابخانه‌ها نیز به دست آمد، مانند شکل و جدول ذیل:

نوع کتابخانه	سروری شده
محلی	۳۵
نهاد حکومتی	۳
عامه (سیستم وزارت اطلاعات و فرهنگ)	۳۸
پژوهشی	۲
لیسه عالی	۱۲۹
لیسه ابتدایی	۳۰
تخصصی	۸
پوهنتون خصوصی	۴۴
پوهنتون عامه	۳۵

شکل 1: انواع کتابخانه‌هایی که سروری شده اند

کتابخانه‌های محلی به عنوان کتابخانه عامه تعریف شده، اما نه بخشی از سیستم وزارت اطلاعات و فرهنگ، مانند مراکز آموزشی لِنِکِن و کتابخانه‌های محلی مؤسسات غیردولتی که به نفع یک جامعه محلی به پیش برده میشوند. کتابخانه دولتی کتابخانه‌های هستند که در نهاد های دولتی مانند پارلمان و یا وزارتخانه ها وجود دارند. کتابخانه‌های عامه، کتابخانه‌های هستند که بخشی از سیستم وزارت اطلاعات و فرهنگ و توسط این وزارت مدیریت میشوند. کتابخانه‌های تحقیقی یا پژوهشی توجه خاص بر حمایت از پژوهش دارند. کتابخانه‌های مکاتب به لیسسه های عالی و ابتدایی تقسیم شده اند. کتابخانه‌های تخصصی به عنوان داشتن یک ساحه تخصص خدمات از نظر جمع آوری و مخاطبان تخصصی تعریف شده است. کتابخانه‌های پوهنتون به دو بخش عامه و کسانی که کتابخانه را خصوصی به پیش می برند تقسیم شده اند (اما از طرف وزارت تحصیلات عالی جواز دارند).

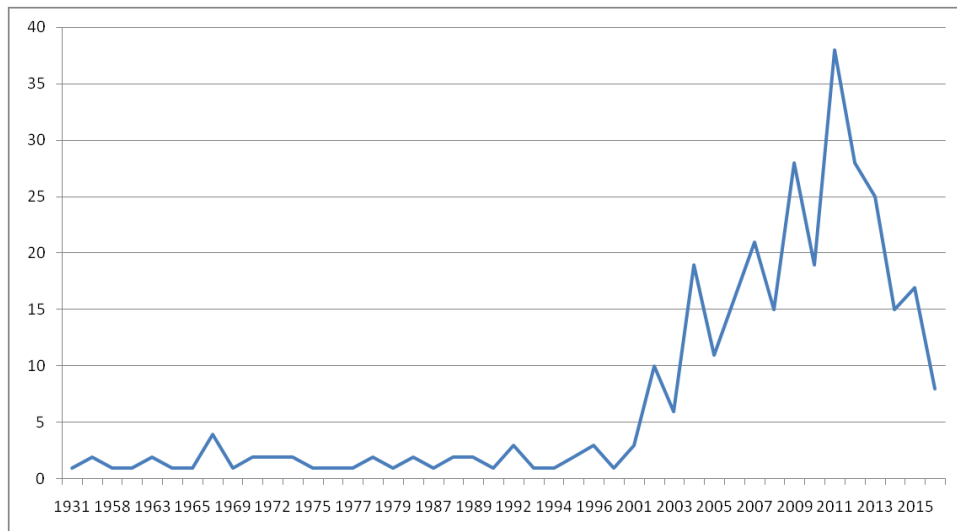
تعداد اشتراک کننده گان لیسسه های عالی در این نظرسنجی به دلیل مشارکت برنامه کتابخانه سیار (ABLE)، مؤسسه زنان کانادا برای زنان افغان، و بنیاد زن (ؤومنیته فوندیشن) به صورت قابل ملاحظه زیاد است زیرا همه کتابخانه‌هایی که به حمایت نهادهای فوق الذکر به میان آمده اند در لیسسه های عالی موقعیت دارند. با وجود اینکه از جانب وزارت اطلاعات و فرهنگ حتی یک است اشخاص ارتباطی رسمی از کتابخانه‌های عامه دریافت نه گردید، اما این نظرسنجی یا سروری هنوز هم موفق به تماس گرفتن با ۳۸ کتابخانه شد. تمام مراکز آموزشی لِنِکِن در این نظر سنجی شامل بودند. همه پوهنتون های دولتی نیز شامل نظرسنجی یا سروری قرار گرفتند و همچنین تعدادی از بخش‌های جداگانه ادارات دولتی، مراکز تربیه معلم و انستیتوت ملی تعلیمات عالی نیز در این نظرسنجی در بر گرفته شدند. در مجموع، این نظر سنجی تصویری نسبتاً وسیعی از کتابخانه‌ها در افغانستان را به نمایش می گذارد.

معلومات اولیه

در بخش اول این بررسی، از جواب‌دهندگان خواسته شده تا در مورد کتابخانه‌های خود معلومات اولیه را ارائه دهند: دسترسی به کتابخانه چگونه است؟ آسان یا دشوار، کتابخانه چند ساله است، اندازه و وضعیت امکانات فیزیکی آن چگونه است.

اکثر کتابخانه‌های سروری شده در مناطق شهری ۱۱۰ (۳۴٪) در یک ساحه پرنفوس جامعه موقعیت داشتند که به راحتی قابل دسترس بودند، و ۱۴۰ کتابخانه (۴۳٪) در یک منطقه کم نفوس اما با آنهم به راحتی در دسترس بودند. چند کتابخانه‌ها، در موقعیت های دهاتی وجود داشتند (۵۸٪ یا ۱۸٪).

قدیمی ترین کتابخانه که در این نظرسنجی یا سروی مورد بررسی قرار گرفته، کتابخانه عامه هرات است که در سال ۱۹۳۱ هـ ش تأسیس گردیده بود، کتابخانه پوهنتون طبی کابل در سال ۱۹۳۲ هـ ش تأسیس شده بود، و کتابخانه پوهنتون کابل در سال ۱۹۳۲ هـ ش تأسیس شده بود. همانطور که شکل ذیل نشان می دهد، یک رشد کوچک اما دوامدار در طول سال های ۱۹۵۰-۲۰۰۰، در کتابخانه ها صورت گرفته که پس از آن افزایش ثابت داشتند ولی در چند سال اخیر کاهش یافته است.

شکل ۲: تاریخ تأسیس کتابخانه‌ها

حتی در دوره جنگ‌های داخلی و دوره زمامداری طالبان، کتابخانه‌ها باز می بودند و در بسیاری موارد این کتابخانه‌های پوهنتون بودند. با این حال، پس از سال ۲۰۰۱ کتابخانه‌ها از طریق مکاتب و پوهنتون‌های خصوصی انکشاف قابل ملاحظه را نشان می دهد. به نظر می رسد که این رشد در سال ۲۰۱۱ به حد اکثر رسیده بود و از همین تاریخ به بعد نزول آن آغاز میشود، اما به دلیل اینکه نظرسنجی یا سروی بر اساس نمونه آسان انجام شده، ممکن نشان دهنده دقیق تمام تصویر باز بودن کتابخانه‌ها نباشد.

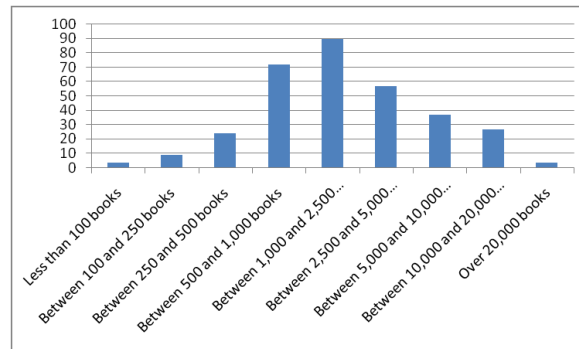
در ارتباط با اندازه گیری محل فیزیکی کتابخانه‌ها، اکثر کتابخانه‌ها کوچک بودند، یعنی صرف دارای یک اتاق (۲۰۰ یا ۶۲٪) بودند، و فقط تعداد انگشت شماری از آنها دارای تعمیر جداگانه بودند (۸ یا ۵٪). و یا فضای بزرگتر از ۵ اتاق را احتوا نموده بودند (۱۰ یا ۳٪). این چرخش به سمت کتابخانه‌های کوچک به احتمال زیاد نشان دهنده نسبت بیشتری از کتابخانه‌های مکاتب است که این نظرسنجی به آن پرداخته است. طوریکه یک اتاق در داخل ساختمان مکتب تشکیل شده است. وضعیت بسیاری از کتابخانه‌ها "جدید" یا نو تأسیس خوانده شده است (۱۲۷ و ۳۹٪) که منعکس کننده چشم انداز مثبت در تأسیس کتابخانه از سال ۲۰۰۱ میباشد، و وضعیت ۸۲ کتابخانه (۲۵٪) خوب خوانده شده اند، در حالیکه تعدادی دیگر نیز "ضعیف توصیف شده اند" (۳۱ یا ۱۰٪) و یا "بسیار خراب" (۱۳ یا ۴٪) دانسته شده اند. سه کتابخانه در یک محل موقت موقعیت داشتند.

اکثریت کتابخانه‌ها از شنبه تا پنجشنبه (۲۹۲ و یا ۹۰٪) باز بودند، در حالیکه ساعات باز بودن کتابخانه‌ها مختلف بودند، اما تقسیم اوقات باز بودن کتابخانه‌ها از ۰۸:۰۰ صبح الی ۰۴:۰۰ بعد از ظهر با یک ساعت وقفه نان چاشت بررسی شده است (۱۳۵ و یا ۴۲٪). با این حال، بعضی کتابخانه‌هایی که در پوهنتون‌ها موقعیت داشتند، اظهار نمودند که آنها خیلی زود مانند: ۰۵:۰۰ یا ۰۶:۰۰ صبح باز بودند، و تا ۰۷ یا ۰۸ شام (۲۲ یا ۷٪) باز می باشند. کتابخانه‌های مکاتب ساعت ۰۷ صبح باز و در ۰۴ یا ۰۵ بعد از ظهر بسته میشوند (۵۹ یا ۱۸٪).

کلیسیون کتاب

در بخش دوم این نظرسنجی یا سروری در مورد کلیسیون کتاب در کتابخانه‌ها پرسیده شده است: اندازه و کیفیت، موضوع و زبان، و منبع جمع آوری، چه از طریق اهدای کُتب و چه از طریق خریداری. چگونگی وضعیت توزیع کلیسیون‌ها نظر به اندازه و حجم در حالت خوبی قرار داشت، همانطوری که در شکل ذیل واضح می‌گردد.

شکل 3: اندازه کلیسیون‌ها

اندازه کلیسیون‌هایی که در اکثریت جواب‌ها ارائه شده بین ۱۰۰۰ و ۲۵۰۰ جلد کتاب بود (۹۰ یا ۲۸٪) و بعد از آن بین ۵۰۰ و ۱۰۰۰ جلد کتاب (۷۲ یا ۲۲٪) اندازه شده است. چهار کتابخانه (۲.۱٪) اظهار داشتند که آنها بیش از ۲۰۰۰۰ کتاب دارند، این کتابخانه‌ها کتابخانه عامه کابل، مرکز افغانستان در پوهنتون کابل، پوهنتون امریکایی افغانستان و انستیتوت ملی اداره و حسابداری بودند.

جواب‌دهندگان کیفیت وضعیت کلیسیون‌ها را نیز ارزیابی کرده و آنرا درجه بندی نمودند. بیشترین جوابات عبارت از "تا حدی دارای کیفیت جدید" بودند (۱۲۲ یا ۳۸٪)، بعد از آن جواب "بسیار جدید" (۱۰۶ یا ۳۳٪) ارائه گردید. فقط ۱۹ تن (۶٪) گفتند که کلیسیون‌ها "تا یک حدی کهنه یا قدیمی" هستند و ۱۹ (۶٪) گفتند "بسیار قدیمی اند". این کتابخانه‌ها، کتابخانه‌های عامه و پوهنتون‌ها بودند، در حالی که کلیسیون‌های جدیدتر در کتابخانه‌های مکاتب بودند و آن هم توسط مؤسسات غیر دولتی ایجاد شده اند.

به جز از یک کتابخانه، تمامی کتابخانه‌ها دارای کتاب‌ها به زبان دری بودند (۳۲۳ یا ۹۹.۷٪). کتابخانه که به زبان دری کتاب نداشت مربوط به انستیتوت ملی اداره و حسابداری بود که به طور کامل به زبان انگلیسی تدریس می‌نماید. تقریباً تمام کتابخانه‌ها دارای مواد به زبان پشتو نیز بودند (۳۰۸ یا ۹۵٪). اکثریت کتابخانه‌ها فاقد کتاب به سایر زبان‌های افغانستان بودند (۲۹۲ یا ۹۰٪)؛ کتابخانه‌هایی که دارای کتاب به سایر زبان‌های افغانستان بودند، بر زبان ازبکی تمرکز داشتند (۲۷ یا ۸.۳٪). موجودیت مواد به زبان انگلیسی در ۳۱۳ یا (۹۷٪) کتابخانه‌ها مروج بوده و در کلیسیون‌های خویش کُتب انگلیسی داشتند. زبان دیگر مهم خارجی مروج عربی بود (۲۰۳ یا ۶۳٪)؛ اما، ۱۰۶ (۳۳٪) کتابخانه جواب دادند که به هیچ زبان دیگری کلیسیون نه دارند.

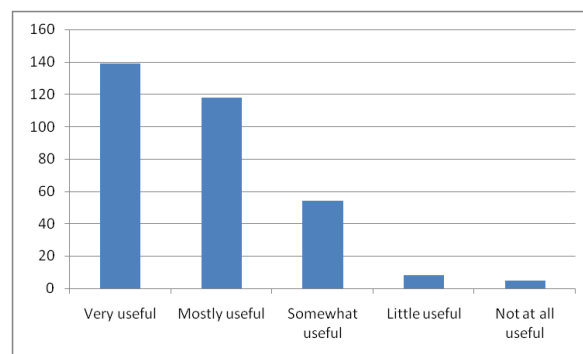
از جواب‌دهندگان راجع به موضوعات کلیسیون‌های آنان سوالات تشریحی مطرح گردید و به آنها اجازه داده شد هر قدر که می‌خواهند نام ببرند. مضمون یا موضوعی که بیشتر ذکر شد تاریخ (۲۰۲ یا ۶۲٪) و به تعقیب آن آثار و تالیفات (۱۷۸ یا ۵۵٪)، مطالعات اسلامی (۱۲۷ یا ۳۹٪)، و علوم افاقی (۱۲۳ یا ۸۳٪) بود. بسیاری از مضامین و موضوعات دیگر نیز ذکر شده اند که تمام ابعاد دانش بشری را تحت پوشش قرار می‌دهند. اکثر موضوعات ذکر شده دستور زبان دری (۳ یا ۱٪)، دستور زبان پشتو (۴ یا ۱٪)، تکنالوژی معلوماتی یا [IT] (۵ یا ۲٪)، و انجینیری (۶ یا ۲٪) بود. مضامین علوم فزیک و تجارتی به طور کلی ذکر نه شده است. کتابخانه‌ها به طور معمول دارای کلیسیون ادبیات نیز بودند (۲۷۷ یا ۸۶٪) و برای اطفال هم مواد داشتند (۲۳۱ یا ۷۱٪).

کتابخانه‌ها برای تهیه مواد تا حد زیادی به مساعدت‌های مالی متکی بوده اند. به تعداد ۱۷۴ کتابخانه (۵۴٪) به کمک های مالی اتکاء داشته، ۱۹ (۶٪) فقط مواد را خریداری می‌کنند، و به صورت مجموعی تعداد ۱۳۱ کتابخانه (۴۰٪) از هر دوی اینها [کمک‌های مالی و خریداری] استفاده می‌کنند. کتابخانه‌هایی که فقط خریداری می‌کردند بیشتر به پوهنتون های شخصی اختصاص داشتند. از جمله کتابخانه‌هایی که کتاب خریداری می‌کردند، ۱۴۹ (۴۶٪) از بازار های محلی استفاده میکردند، ۱۳۳ (۴۱٪) کتاب‌ها را از کابل تهیه می‌داشتند، و تنها ۱۳ (۴٪) از کشورهای خارجی (عمدتاً ایران) خریداری می‌کردند. کمتر از نیمی کتابخانه‌های سروری شده، کمک های مالی را از جوامع محلی خویش دریافت می‌کنند (۵۷ یا ۴۸٪)، در حالی‌که ۱۳۴ (۴۱٪) کمک‌های مالی را از تمویل کنندگان افغان و ۲۱۴ (۶۶٪) دیگر از کمک کنندگان بین‌المللی دریافت می‌کنند. با در نظر داشت یافته های این نظرسنجی‌ها یا سروری، بیشترین کتابخانه‌هایی که از تمویل کنندگان افغان کمک دریافت می‌کردند (۶۱ یا ۱۹٪) از بخش کتابخانه‌های سیار مرکز افغانستان در پوهنتون کابل نام برده اند. بعد آن وزارت تحصیلات عالی (۱۷ یا ۵٪) و به همین ترتیب وزارت معارف (۱۴ یا ۴٪)، بنیاد بیات (۱۲ یا ۴٪)، و سایر مؤسسات غیردولتی داخلی و یا چهره های اجتماعی مانند (تجاران و سیاستمداران) یاد شده اند.

از جمله کمک کنندگان بین‌المللی، نام مؤسسه "زانان کانادا برای زنان افغانستان" بیشتر ذکر گردیده، (۵۴ و ۱۷٪) و همچنین به حیث منبع خوب نظرسنجی‌ها یا سروری‌ها دانسته شده است، بعد از آن به ترتیب برنامه بهبود کیفیت معارف "EQUIP" (۵۳ یا ۱۷٪)، بنیاد آسیا یا ایشیا فونديشن (۳۲ یا ۱۰٪)، و سفارتخانه‌ها و مؤسسات غیر دولتی مختلف، نام گرفته شده اند. در مجموع، کتابخانه‌ها مواد خویش را از منابع مختلف تهیه می‌کنند.

وقتی‌که راجع به نظریات مراجعین در باره مفیدیت کلیسیون‌ها پرسیده شد، اکثریت قاطع جواب‌دهندگان اظهار داشتند که کلیسیون "بسیار مفید" (۱۳۹ یا ۴۳٪) و یا "عمدتاً مفید" (۱۱۸ یا ۳۶٪) بود. تعداد انگشت شمار جواب‌دهندگان "کمی مفید" (۸ یا ۲،۵٪) و یا "اصلاً مفید نبود" (۵ یا ۱،۵٪) گفتند.

شکل 4: سودمندی کلیسیون‌ها

شکل بالا اندازه رضایت از کلیسیون‌ها را واضح می‌سازد، اما چون در اینجا پرسش بر اساس آگاهی و مشاهدات کتابدار مطرح گردیده، امکان دارد که این سطح رضایت بسیار دقیق نباشد. اگر این سؤال مستقیماً از مراجعین مطرح می‌گردید، امکان داشت که تصویر بهتر و دقیق‌تر از سطح رضایت از کتابخانه‌ها فراهم شود، اما این امر خارج از محدوده نظرسنجی یا سروری بود.

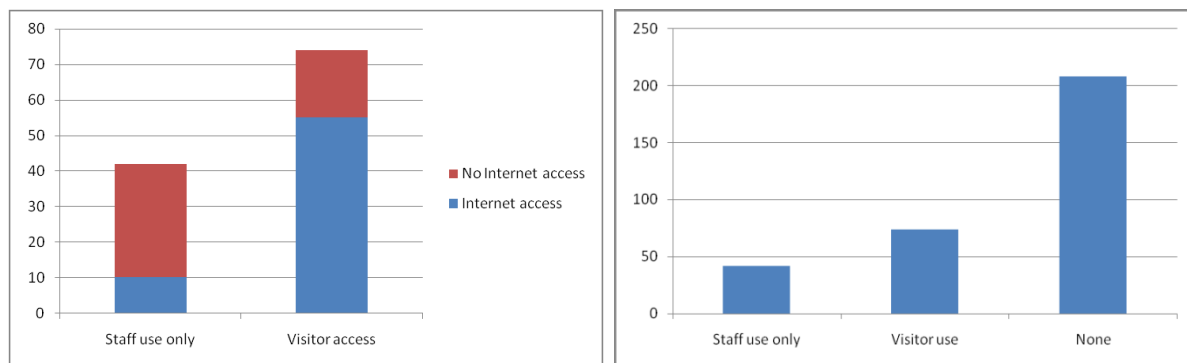
در نهایت، نظرسنجی یا سروری از کتابداران در مورد سیستم ثبت، راجستر و پیگیری کلیسیون‌ها سؤال نمود. اکثریت اظهار داشتند که آنها حین ثبت نمون کتاب‌های به امانت داده شده و دوباره اعاده شده مراجعین، گزارش روزمره و یا ثبت معلومات فقط از سیستم کاغذی استفاده می‌کنند (۲۲۱ یا ۶۸٪)، بعضی‌ها جواب دادند که از صفحه اکسل استفاده می‌کنند (۳۸ یا ۱۲٪) و تعدادی نیز از دیتابیس کار می‌گیرند (۲ یا ۰،۶٪). تعداد انگشت شماری از دیتابیس (۳۰ یا ۹٪) استفاده میکنند، اما واضح نگردید که توسط منبع خارجی یا داخلی تهیه می‌شوند. چهار کتابخانه (۱٪) اظهار داشتند که هیچ سیستم را استفاده نمی‌کنند، که عبارت از کتابخانه‌های ولایات بامیان، پوهنتون ننگرهار، ولایت پروان و یک مؤسسه غیردولتی داخلی بودند.

به طور خلاصه، کتابخانه‌ها در افغانستان بیشتر به مساعدت‌های مالی تمویل کنندگان افغان و بین‌المللی متکی می‌باشند. در باره کُتب داستان و سایر مواد برای اطفال، علاوه بر موضوعات مختلف غیر داستانی مانند تاریخ، علوم افغانی و آموزش‌های اسلامی تمایلی زیاد وجود داشت. سیستم‌های مدیریت کلکسیون‌ها بیشتر به صورت تحریری روی کاغذ پیش برده می‌شوند؛ کلکسیون‌های موجود منابعی دارای کیفیت خوب شناخته شده و مراجعین از آن رضایت دارند.

کمیوترها

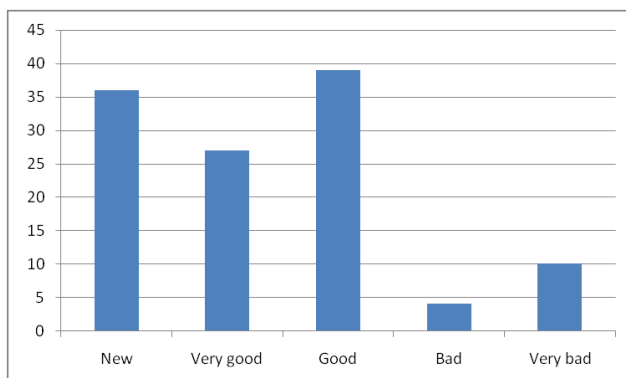
قسمت بعدی این نظرسنجی یا سروی از جواب‌دهندگان در باره موجودیت و استفاده کمیوتر و انترنت در کتابخانه‌ها سوال مطرح نمود، بیشترین تمرکز این سروی بر استفاده کمیوتر توسط مراجعین می‌باشد.

اکثریت جواب‌دهندگان اظهار داشتند که کتابخانه‌های مربوطه آنها، نه برای کارمندان و نه هم برای مراجعین کمیوتر ندارد (۲۰۸ یا ۶۴٪). از جمله ۱۱۶ کتابخانه که در آنجا دسترسی به کمیوتر وجود دارد، در تعداد ۴۲ (۳۶٪) آن صرف کارمندان می‌توانند از کمیوتر استفاده کنند، اما ۷۴ (۶۸٪) باقیمانده، استفاده از کمیوتر را برای مراجعین ارائه می‌کنند. از ۴۲ پایه کمیوتری که فقط توسط کارمندان استفاده می‌شوند، ۳۲ (۷۶٪) پایه آنها فاقد دسترسی به انترنت، و ۱۰ (۲۴٪) پایه آن دسترسی به انترنت دارند. از جمله ۷۴ کتابخانه که برای استفاده مراجعین کمیوتر ارائه می‌کنند، ۳۱ (۴۲٪) آن یک پایه، ۱۴ (۱۹٪) آن دو پایه، و متباقی ۱۰ (۱۴٪) به تعداد ۱۵ پایه کمیوتر را فراهم کرده بودند. همچنین از جمله ۷۴ کتابخانه، ۱۹ (۲۶٪) بدون انترنت، و متباقی ۵۵ (۷۴٪) دارای انترنت می‌باشند.

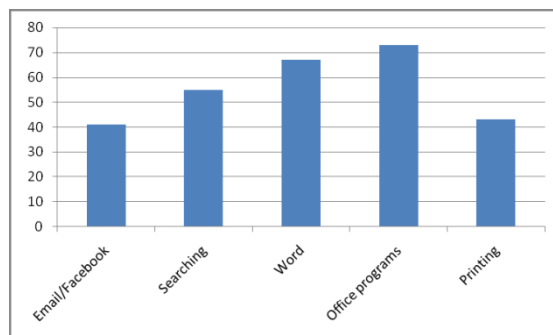
شکل 5: دسترسی به کمیوتر و انترنت

کمیوترها و انترنت در کتابخانه‌هایی که سروی گردید، کمتر مورد استفاده قرار می‌گیرند. بر اساس اظهارات جواب‌دهندگان، کمیوترهای موجود در کتابخانه‌ها دارای کیفیت خوب می‌باشند. از جمع ۱۱۶ کتابخانه که دارای کمیوتر اند، ۳۶ (۳۱٪) آن دارای کیفیت "جدید"، ۲۷ (۲۳٪) آن "بسیار خوب" و ۳۹ (۳۳٪) آن "خوب" هستند و صرف ۱۰ (۸٪) آن دارای کیفیت و حالت "بسیار بد" اند.

شکل 6: کیفیت کمیوترها

مراجعین از کمپیوتر برای انواع مختلف اهداف و کارها استفاده می‌کنند، به شمول: بررسی کردن ایمیل و یا فیس‌بوک (۴۱ یا ۵۵٪)، پژوهش یا تحقیق آنلاین (۵۵ یا ۷۴٪)، استفاده از برنامه‌ی ورد (۶۷ یا ۹۰٪) و سایر برنامه‌های آفیس (۷۳ یا ۹۹٪)، و چاپ کردن (۴۳ یا ۵۸٪).

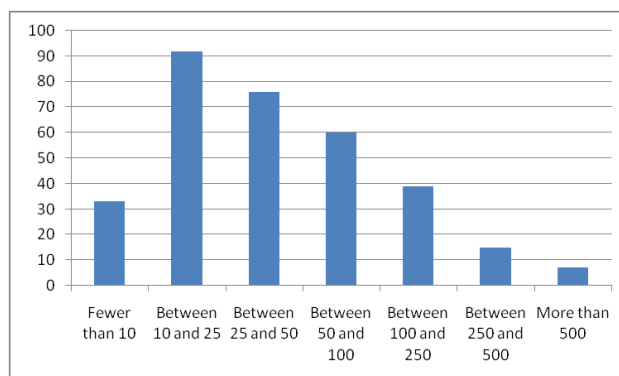
شکل 7: استفاده بازدیدکننده گان از کمپیوتر

اگر چه در کتابخانه‌ها کمپیوترهای کمی در دسترس بازدید کنندگان قرار دارد اما یک امیدواری وجود دارد که کمپیوتر در شرایط خوب یا بهتر قرار دارند. بازدیدکننده گان از آنها برای برنامه‌های دفتری استفاده می‌کنند، بلکه برخی برای جستجوی آنلاین نیز به کار می‌برند.

مراجعه

در بخش بعدی این سروی از جواب‌دهندگان در مورد مراجعه کتابخانه‌ها پرسیده شد. علاقه خاص راجع به تفکیک جنسیتی مراجعه، تعداد اوسط در طول روز، آثار و کتاب‌هایی که به امانت داده می‌شوند، و اینکه آیا کتابخانه در امر آگاهی دهی و ترویج فعالیت‌های خویش به مراجعین و مخاطبین پیشرفت‌هایی داشته داشت. از جواب‌دهندگان پرسیده شد که آیا مراجعه کدام انتقاد و پیشنهاد داشتند، و اگر داشتند چه بود، نظریه و دیدگاه آنها چه بود.

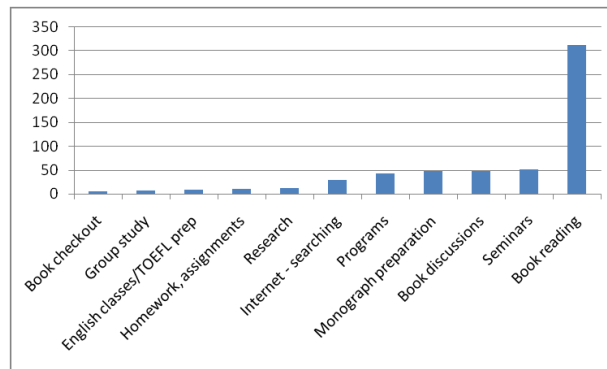
اکثریت کتابخانه‌ها طی یک روز کمتر از ۵۰ مراجعه کننده داشت. تعدادی که در بیشتر جواب‌ها یکسان ذکر گردیده بین ۱۰ تا ۲۵ (۲۸٪ یا ۹۲٪) بود، بعداً بین ۲۵ تا ۵۰ (۷۶ یا ۲۴٪)، و این تعداد به ترتیب کاهش یافته است. ۷ کتابخانه ادعا نموده که طی یک روز تعداد مراجعه آن به ۵۰۰ یا بیشتر از آن می‌رسد (۲٪). سی و پنج تن از جواب‌دهندگان (۱۱٪) اظهار داشتند که آنها در طول روز کمتر از ۱۰ تن مراجعه کننده دارند.

شکل 8: تعداد حد اوسط مراجعه در یکروز

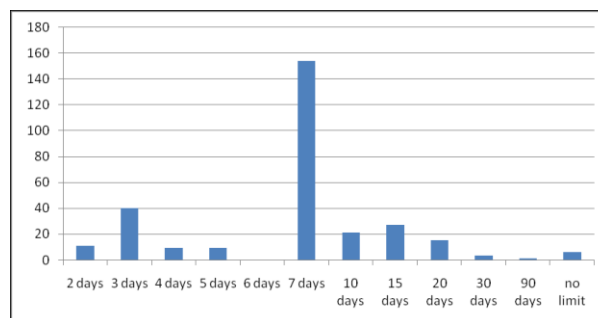
تفکیک جنسیتی در اکثر مراجعین در حالت تعادل قرار داشت. به تعداد ۲۰۳ (۶۳٪) جواب‌دهنده اظهار داشتند که بین مراجعین مرد و زن نسبتاً تعادل وجود دارد. با این حال، ۶۳ (۱۹٪) گفتند که تنها مردان به کتابخانه‌ها مراجعه می‌کنند، و ۵۸ (۱۸٪) اظهار داشتند که فقط زنان به کتابخانه‌های آنها مراجعه می‌کنند.

راجع به فعالیت‌های مراجعین نیز از جواب‌دهندگان سوالات تشریحی مطرح گردید و برای آنها فرصت داده شد تا جواب کوتاه، مفصل و تشریحی ارائه دهند. مطالعه کتاب بیشترین جواب دریافتی بود (۳۱۱ یا ۹۶٪) بعد از آن حضور در سمینارها (۵۱ یا ۱۶٪)، بحث‌ها در باره کتاب (۴۸ یا ۱۵٪)، تهیه مونوگراف‌ها (۴۷ یا ۱۵٪)، و همچنین سایر انواع فعالیت‌ها را دربر می‌گرفت که در شکل ذیل واضح شده است.

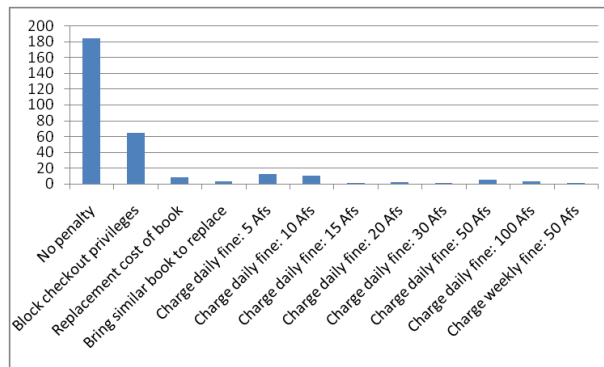
شکل 9: استفاده مراجعین از کتابخانه

طبق اظهارات جواب‌دهندگان، به امانت دادن کتاب در زمره فعالیت‌هایی می‌آید که بسیار به ندرت واقع می‌شوند. اما، تقریباً همه کتابخانه‌ها دارای گزینه به امانت دادن کتاب می‌باشند (۲۹۶ یا ۹۲٪)، و برای کسب امتیاز هیچ‌گونه فیس وضع نمی‌کنند (۳۱۷ یا ۹۸٪). از جمله ۷ کتابخانه که فیس می‌گیرند، پنج کتابخانه عامه سالانه مبلغ ۵۰۰ افغانی، یک کتابخانه پوهنتون خصوصی سالانه مبلغ ۴۰۰ افغانی، و یک کتابخانه محلی سالانه مبلغ ۲۰۰ افغانی را طور حق‌العضویت می‌گیرند. تعداد زیادی کتابخانه‌های سرور شده اجازه می‌دهد که کتاب برای مدت یک هفته به امانت گرفته شود (۱۵۴ یا ۴۸٪)، در حالی که بقیه از چند روز (۴۰ یا ۱۲٪) سه روز و ۱۱ یا ۳٪ (دو روز) گرفته تا سه هفته (۱۵ یا ۵٪) و یک‌ماه (۳ یا ۱٪) کتاب را به امانت می‌دهند. به تعداد شش کتابخانه (۲٪) - پنج کتابخانه پوهنتون‌ها و یک کتابخانه محلی - در امانت دادن کتاب هیچ محدودیت زمانی ندارند.

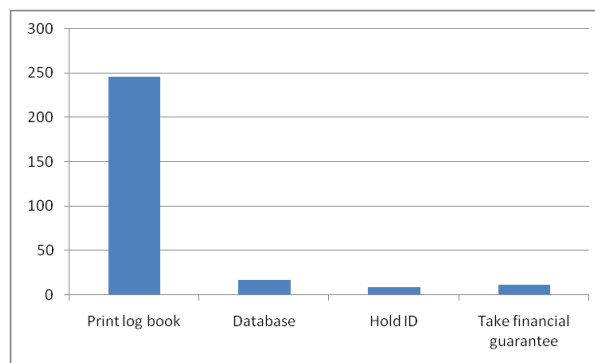
شکل 10: مدت زمان به امانت گرفتن کتاب

وقتی که مراجعین کتابها را به وقت و زمان معین آن دوباره تسلیم نمی کنند، کتابخانهها گذشت و بخشندگی نشان می دهند. از جمله ۲۹۶ کتابخانه که امانت گرفتن کتاب را اجازه می دهد، تعداد ۱۸۵ یا (۶۳٪) برای دیر ماندن کتاب هیچگونه فیس وضع نه کرده اند، و تعداد ۶۵ (۲۲٪) کتابخانه مراجعین تخطی کننده را از گرفتن بیشتر کتابها باز می دارند. بعضی کتابخانهها برای این تخطی جریمه وضع کرده اند: ۱۲ (۴٪) مبلغ ۵ افغانی جریمه فی روز، ۱۰ (۳٪) مبلغ ۱۰ افغانی در یکروز، پنج (۲٪) مبلغ ۵۰ افغانی روزانه، و سه (۱٪) مبلغ ۱۰۰ افغانی جریمه روزانه. به تعداد هشت کتابخانه (۳٪) پول (تاوان) برای جایگزینی کتاب، و در سه کتابخانه (۱٪)، مراجعین تخطی کننده باید همان کتاب را تهیه نموده و عوض کتاب به امانت گرفته شده تسلیم کند.

شکل 11: جریمه دیر بازگشتاندن کتاب

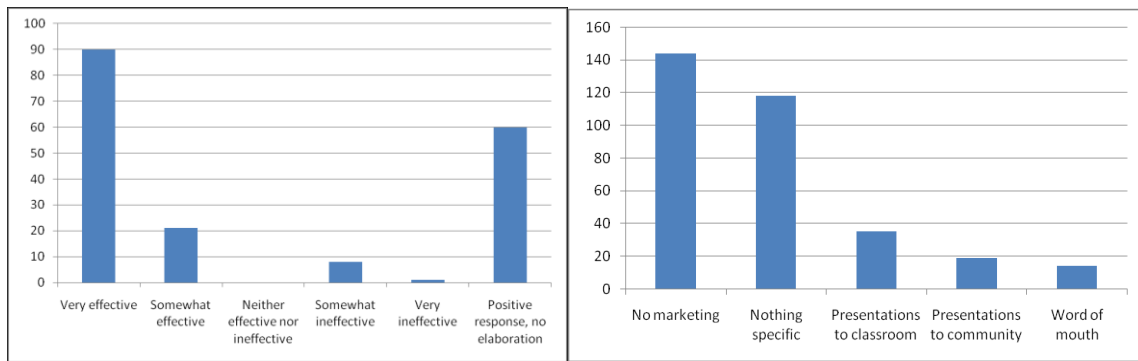
به امانت گرفتن کتاب در بیشترین کتابخانهها یک امر اساسی پنداشته می شود: یعنی به سهولت نام مراجعه کننده (یا شماره کارت کتابخانه مراجعه کننده) و کتاب در سیستم چاپی (۲۴۶ و یا ۸۳٪) ثبت میشود. شانزده کتابخانه (۵٪) برای ردیابی معلومات را به یک دیتا بیس وارد می نمودند، در حالی که ۲۳ (۸٪) ID بازدید کننده را تا زمانی پیش خود نگه داری میکردند تا کتاب را پس به کتابخانه داده شود. یازده کتابخانهها (۴٪) تضمین مالی و همچنین نام بازدید کننده و کتاب را در یک دفترچه ثبت میکردند.

شکل 12: پروسه به امانت دادن کتاب

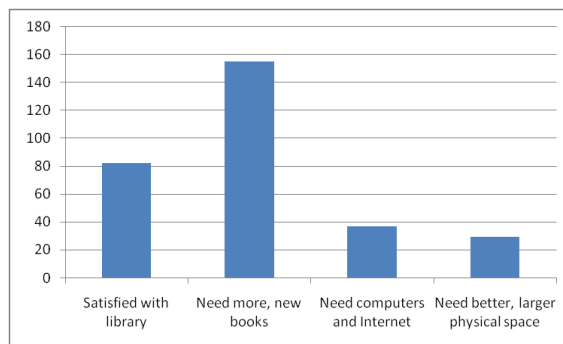
در پایان سروری از جواب دهندگان پرسیده شد که آیا به منظور تشویق و ترغیب مراجعین بازاریابی و برنامه های آگاهی دهی را انجام داده اند. تقریباً نیمی از جواب دهندگان (۱۴۴ یا ۴۴٪) اظهار داشتند که آنها هیچ نوع بازاریابی یا برنامه آگاهی دهی را انجام نه داده اند. از جمله ۱۸۰ کتابخانه ای که بازاریابی را انجام میدهند، ۱۱۸ (۳۶٪) گفتند که آنها چیزی خاص انجام نه داده اند، اما متباقی ۶۲ (۱۹٪) آنها انواع فعالیت های آگاهی دهی را انجام داده اند.

به طور مثال، به تعداد ۳۵ (۵۶٪) کتابخانه در صنوف درسی پرزینتیشن‌ها را ارائه کرده اند، ۱۹ (۳۰٪) به مردم جامعه پرزینتیشن‌ها را داده اند، و ۱۴ (۲۳٪) صرف به آگاهی دهی شفاهی اکتفا کرده اند. جالب اینکه، دو کتابخانه (۳٪) - کتابخانه عامه و کتابخانه لیسۀ عالی - در مساجد بیانیه های آگاهی دهی ارائه کرده اند و هفت کتابخانه (۱۱٪) از فیس‌بوک استفاده میکنند. از ۱۸۰ کتابخانه که بعضی از فعالیت های مرتبط بازاریابی را انجام داده اند، در باره مؤثریت بازاریابی پرسیده شد. به طور مجموعی نظر آنها مثبت بود، ۶۰ نفر (۱۹٪) به طور کلی نظر مثبت داشتند اما درین مورد هیچ‌کدام درجه بندی خاص صورت نه گرفت، و ۹۰ (۲۸٪) تن بیان داشتند که بازاریابی "بسیار موثر است".

شکل 13: شیوه ها و مهارت‌های بازاریابی و مؤثریت آن

در جریان سروی از جواب‌دهندگان در باره انتقادات و پیشنهادات رسیده از جانب مراجعین پرسیده شد، و نیز در مورد اینکه اگر از آنها انتقاد و پیشنهاد دریافت کرده اند، چه نگرانی داشتند. ۳۰ جواب‌دهنده (۹٪) پاسخ دادند که آنها هرگز از مراجعین انتقاد یا پیشنهاد دریافت نه کرده اند. باقی‌مانده ۲۹۴ آنها پاسخ های مختلف و گوناگون را ارائه دادند. بیشترین جوابات این بود که کتابخانه باید کتاب‌های جدیدتر داشته باشد (۱۵۵ یا ۵۳٪)، دسترسی به کمپیوتر و انترنت (۳۷ یا ۱۳٪)، و مکان بهتر و بزرگتر (۲۹ یا ۱۰٪) نیز جواب‌های دریافتی را تشکیل می دهد. از نظر ۸۲ جواب‌دهنده (۲۸٪)، مراجعین به صورت کامل از کتابخانه راضی هستند.

شکل 14: انتقادات و پیشنهادات مراجعین

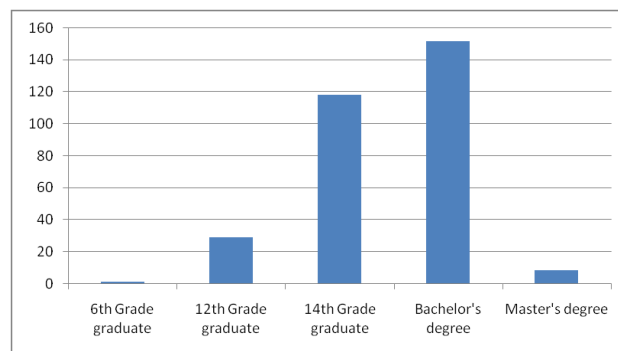
بسیاری از کتابخانه‌های که در این سروی یا نظرسنجی گنجانیده شده بودند، به صورت اوسط دارای کمتر از ۵۰ مراجعین در یک‌روز بودند، اما توازن خوب میان طبقه ذکور و اناث وجود داشت. مراجعین جهت خوانش کتاب، اشتراک در سمینار ها و مباحث، تحقیق برای مونوگرافها و غیره فعالیت‌های معمول به کتابخانه‌ها می آمدند. اگرچه امانت دهی کتاب‌ها یک امر معمول نبود، اما تمام کتابخانه‌ها این خدمات را بدون کدام فیس عرضه می‌کردند و در تاخیر و یا مفقود نمودن کتاب‌ها جریمه ناچیز تعیین شده بود. بیشتر از نیم کتابخانه‌ها به نوعی فعالیت بازاریابی داشتند که اغلباً شامل پرزینتیشن و یا رایه و اژه ماه بود. بسیاری از پاسخ دهندگان روش بازاریابی خود را مؤثر تلقی کردند. نظریات مراجعین نشان داده است که آنها میل بیشتر به کتاب‌های جدیدتر، انترنت و مکان بزرگتر دارند.

نیروی بشری

هدف از این بخش ارزیابی جمع آوری معلومات در مورد صفات کارمندان بود که شامل تجربه کاری در کتابخانه، درجه تحصیلات و آیا اینکه در بخش کتابداری آموزش دیده اند میشود. از جمله ۳۲۴ کتابخانه که شامل نظرسنجی بودند، ۲۱۷ (۶۷٪) شان تنها یک کارمند داشتند و ۳۸ (۱۲٪) شان دو کارمند و غیره بین ۳ الی ۱۵ کارمند داشتند.

کتابخانه‌های که دارای بیشترین کارمند بودند شامل کتابخانه پوهنتون کابل (۳۴ کارمند)، مرکز افغانستان در پوهنتون کابل (۴۰ کارمند) و کتابخانه عامه (۴۵ کارمند - کارمندان نمایندگی‌ها نیز ممکن شامل این تعداد باشد). در مجموع ۱۹ (۶٪) کتابخانه‌های مکاتب گفتند آنها هیچ کارمند نداشتند و کتابخانه‌شان توسط آمرین و یا یکی معلمین مکتب اداره میشود.

ارزیابی نشان میدهد که ۶۲ (۱۹٪) کتابخانه هیچ کارمند از طبقه ذکور نداشتند، در حالیکه ۲۱۸ (۶۷٪) کتابخانه هیچ کارمند از طبقه اناث نداشتند. از مجموع ۱۰۶ کتابخانه که دارای کارمندان اناث بودند، ۵۹ (۱۸٪) آنها منحصراً با کارمندان اناث، ۱۱ (۳٪) کتابخانه توسط کارمندان از هر دو طبقه که شامل یک مرد و یک زن میشود مجهز بودند. مردها منحصراً کارمندان ۱۶۲ (۵۰٪) کتابخانه بودند. مدت دوره کاری کارمندان در محدوده چند ماه الی ۳۸ سال بود (کتابخانه پوهنتون بدخشان)، که شامل دوره های ۳ سال (۴۷ تن یا ۱۵٪)، ۴ سال (۴۶ تن یا ۱۴٪)، ۲ سال (۳۹ تن یا ۱۲٪)، ۱ سال (۳۱ تن یا ۱۰٪) و ۵ سال (۲۹ تن یا ۹٪) میشود.

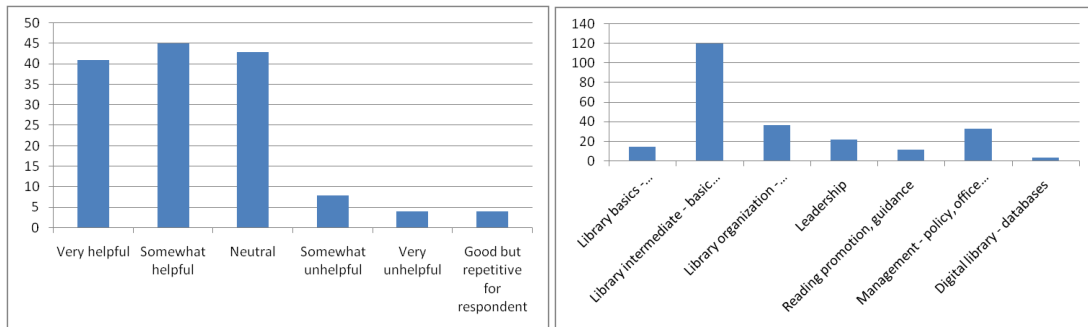
شکل: 15 سطوح تعلیمی و تحصیلی کتابداران

کارمندان کتابخانه‌ها دارای تحصیلات حداقل صنف دوازده (۲۹ تن یا ۹٪) بودند، اما بسیاری کارمندان دارای درجه تحصیلی لیسانس (۱۵۲ تن یا ۴۷٪) بودند، اگرچه سطح تحصیلی یک کارمند در یکی از کتابخانه‌های مجتمع عامه فراغت از صنف ششم مکتب بود.

بسیاری از کارمندان کتابخانه‌های مکاتب (۱۱۸ تن یا ۳۶٪) فارغ صنف چهارده بودند که انعکاس دهنده علاقمندی اساتید برای پیش‌برد کتابخانه‌ها بود. و در نهایت ۸ (۵.۲٪) کتابخانه‌ها دارای درجه تحصیلی ماستری بودند. اگر چه این نظرسنجی از کسانی که دارای درجه تحصیلی ماستر و لیسانس بودند در مورد بخش تخصص شان سوال نکرد، اما تصور می‌رود هیچکدام از آنها دارای تخصص در بخش علم کتابداری نبودند، زیرا معلوم است کسانی که در بخش کتابداری تحصیلات دارند در کجا کار میکنند.

با در نظر داشت احتمالات قوی که کارمندان فاقد تحصیلات در بخش کتابداری بودند، نظرسنجی در مورد اینکه آیا کارمندان آموزش‌های کوتاه مدت در بخش کتابداری را دیده بودند سوال کرد. تعداد پاسخ دهندگان که آموزش دیده بودند با آنانیکه ندیده بودند تقریباً در یک سطح قرار داشت (۱۴۵ تن یا ۴۵٪ در مقابل ۱۷۹ تن یا ۵۵٪). نظرسنجی همچنان سوال کرد که چه نوع آموزش دریافت کرده اند. این یک سوال تشریحی بود و جواب دهندگان که آموزش دیده بودن شامل موضوعات بسیار میشود. آموزش که بیشتر انجام یافته بود اساس اداره کتابخانه (۱۲۰ تن یا ۳۷٪) بود، به تعقیب آن آموزش در بخش دسته بندی و فهرست نمودن (۳۷ تن یا ۲۵٪)،

اداره و مدیریت (۳۳ تن یا ۲۳٪) و رهبری (۲۲ تن یا ۱۵٪) بودند. کسانی که آموزش دریافت نموده بودند بسیار آموزش را "تا جایی مفید" تلقی کردند (۴۵ تن یا ۳۱٪)، و یا "منصفانه" (۴۳ تن یا ۳۰٪). فقط یک تعداد کم (۱۲ تن یا ۸٪) گفتند غیرمفید و یا تکراری (۴ تن یا ۳٪) بود.

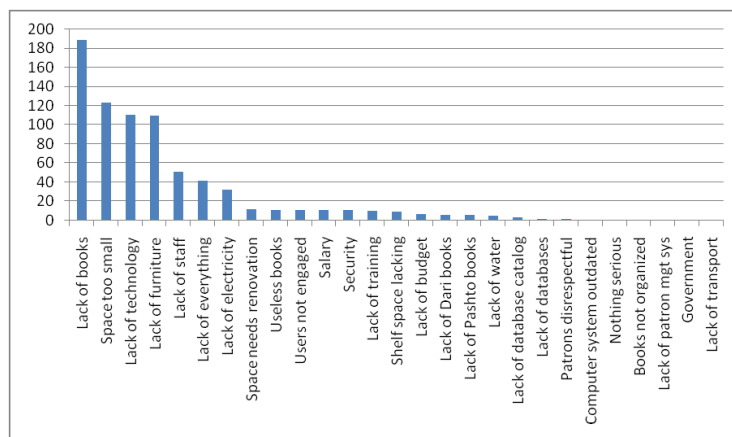

شکل ۱۶: نوعیت و مؤثریت برنامه های آموزشی

کارمندان کتابخانه‌ها از لحاظ جنسیت بطور عادلانه تعیین گردیده بودند و بسیاری از آنها دوره کاری چندین ساله را در کتابخانه‌ها دارا بودند. اگرچه نیم کامل از کارمندان کتابخانه‌ها که تحت نظرسنجی قرار گرفتند آموزش ندیده بودند، اما آنها یک آموزش دیده بودند موضوعات شامل آموزش را مرتبط و مفید قیاس کردند.

مشکلات

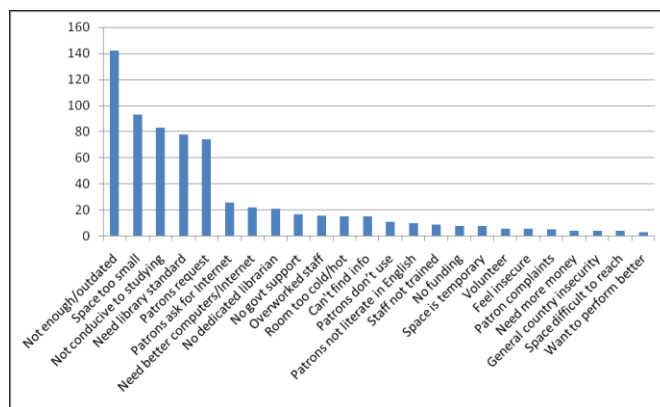
در بخش آخر نظرسنجی در مورد مشکلات که کتابخانه‌ها دچار آن بودند سوال شد. این سوال تشریحی بود و پاسخ دهندگان تا حد توان از مشکلات زیادی نام بردند. از آنها همچنان سوال شد چگونه میتوان مشکلات شان را حل نمود. پاسخ دهندگان از مشکلات زیادی قسماً یکسان نام بردند. یکی از موارد که بیشتر ذکر شده بود نبود کتاب (۱۸۹ تن یا ۵۸٪) بود، به تعقیب آن کمبود فضای کافی (۱۲۳ تن یا ۳۸٪)، نبود تکنالوژی مانند کمپیوتر یا پرنتر (۱۱۱ تن یا ۳۴٪) و نبود فرنیچر (۱۱۰ تن یا ۳۴٪). مشکلات دیگر که ذکر شد کمبود کارمند (۵۱ تن یا ۱۶٪)، نبود برق (۳۲ تن یا ۱۰٪) و همچنان کمبود همه چیز در مجموع (۴۲ تن یا ۱۳٪) بودند.

شکل 16: مشکلات و چالش های شناخته شده

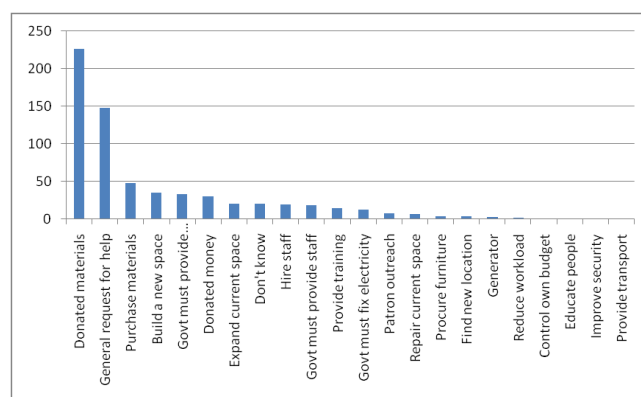
زمانیکه سوال شد چرا با این همه مشکلات دچار اند، پاسخ دهندگان دلایل گوناگون را مطرح کردند که شامل وسایل کهنه (۱۴۲ تن یا ۴۴٪)، فضای کوچک (۹۳ تن یا ۲۹٪) یا نامساعد (۸۳ تن یا ۲۶٪) برای مطالعه، نبود معیارات حرفه ای (۷۸ تن یا ۲۴٪) و یا نبود کاربران متقاضی (۷۴ تن یا ۲۳٪) میشد.

شکل: 17 دلایل مشکلات و چالش‌ها

در آخر سوال شد چطور این مشکلات را میتوان مرفوع کرد. بیشترین پاسخ این بود که برایشان در بخش کمبود وسایل اعانه کمک صورت گیرد (۲۲۶ تن یا ۷۰٪)، وسایل خرید گردد (۴۸ تن یا ۱۵٪)، فضای بیشتر برایشان ساخته شود (۳۵ تن یا ۱۱٪) و یا دولت برای شان تهیه کند (۳۳ تن یا ۱۰٪). تعداد زیاد از پاسخ دهندگان درخواست کمک در همه عرصه ها را کردند (۱۴۸ تن یا ۴۶٪).

شکل: 18 راه‌حل‌های ممکنه

اگرچه پاسخ دهندگان قبلاً گفته بودند مراجعین در کل از خدمات کتابخانه‌ها راضی هستند، اما آنها توانستند مشکلات زیادی را که با آن مواجه اند مشخص سازند. مشکل معمول که توقع آن هم میرفت نبود وسایل و کمپیوتر، نبود فضای کافی یا ضرورت به فضای بیشتر و ضرورت به کارمندان بیشتر بودند. پیشنهاد راه حل به این مشکلات هم تعجب آور نبود، پاسخ دهندگان بطور عموم نشان دادند وابسته به کمک ها اند.

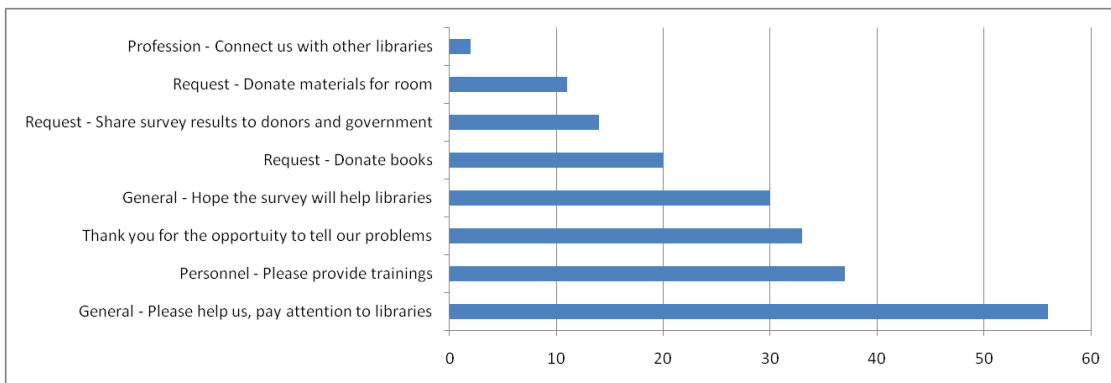
جمع بندی

در پایان نظرسنجی از پاسخ دهندگان بعضی سوالها در مورد رابطه آنها با دیگر کتابخانه‌ها پرسیده شد و به پاسخ دهندگان فرصت داد تا آخرین نظریات خویش را ارایه بدارند.

بیشتر از دو سوم پاسخ دهندگان (۲۲۴ تن یا ۶۹٪) گفتند هیچ رابطه‌ی با دیگر کتابخانه‌ها ندارند. بقیه ۱۰۰ پاسخ دهنده که مدعی بودند با دیگر کتابخانه‌ها تماس دارند، گفتند بحث‌های ایشان بیشتر در ارتباط تبادل و وسایل (۲۴ تن یا ۲۴٪) و غیره مشکلات عمده (۱۲ تن یا ۱۲٪) متمرکز بود. غیره مسایل که یک تعداد محدود پاسخ دهندگان مشخص ساختند شامل دسترسی به مواد تازه و نحوه عرضه خدمات به مشتریان بود.

از پاسخ دهندگان سوال شد که آیا آنها علاقمند هستند به یک اتحادیه کتابخانه‌ها ببینند. در جواب تقریباً همه آنها اظهار علاقمندی نمودند (۳۱۰ تن یا ۹۶٪). آنان که علاقمندی نشان ندادند (۱۴ تن یا ۴٪)، دلیل بی میلی خود را نداشتن آدرس الکترونیکی (ایمیل) برای برقراری ارتباطات با اتحادیه بیان داشتن که ظاهراً کتابخانه‌های مستقر در مکاتب بودند.

در اخیر از پاسخ دهندگان خواسته شد تا آخرین نظریات خود را ابراز بدارند. در حالیکه ۱۲۱ تن (۳۷٪) از نظر دادن اجتناب ورزیدند، ۲۰۳ تن (۶۲٪) از این فرصت استفاده نمودند. نظریات که بیشتر مطرح شد درخواست کمک به کتابخانه و رسیدگی به نیازهای آنها بود (۵۶ تن یا ۱۷٪)، و به تعقیب آن درخواست برای زمینه آموزش (۳۷ تن یا ۱۱٪)، تشکری از فرصت برای به میان گذاشتن مشکلات آنها (۳۳ تن یا ۱۰٪) و ابراز امیدواری برای دریافت کمک از طریق این نظرسنجی (۳۰ تن یا ۹٪) را در بر داشت. همچنان در موارد محدود خواسته شد تا نتیجه نظرسنجی با تمویل کنندگان و دولت شریک ساخته شود تا آنها را برای کمک به کتابخانه‌ها تشویق کند (۱۴ تن یا ۴٪).

شکل: 19 نظریات نهایی

اگرچه بیشتر کتابخانه‌ها در حال حاضر با همدیگر در ارتباط نیستند، اما در سوالهای آخر این نظرسنجی پاسخ دهندگان تمایل شدید به شمولیت در یک اتحادیه ملی و مسلکی کتابخانه‌ها نشان دادند. بعضی پاسخ دهندگان از فرصت استفاده نموده نظریات نهایی خود را مطرح کردند و تاکید نمودند برای نیامندی‌های عمومی شان رسیدگی شود و همچنان برای تهیه آموزش تقاضا نمودند.

مصاحبه‌ها

در بین ماه‌های اپریل و اگست سال میلادی، یک محقق ارشد با شش تن از آگاهان برای دریافت نظریات آنها در مورد کتابخانه‌های افغانستان مصاحبه انجام داد. قسمیکه در بخش طرزالعمل تشریح شد، مصاحبه‌ها با سوال‌های ساده آغاز شدند، مثلاً: "به نظر شما نقش امروزی و آینده کتابخانه‌ها در افغانستان چه است؟" پس از آن جریان بحث توسط مصاحبه شونده دنبال میشد. آگاهان کلیدی تجارب و نظریات مختلف در مورد کتابخانه‌ها داشتند، اما همه آنها روی اهمیت کتابخانه‌ها در جامعه نظر یکسان داشتند.

خانم دبیری رئیس اجراییه مرکز مطالعات افغانستان در پوهنتون کابل به اساس تجربه طولانی خود گذشته تاریخی کتابخانه‌های افغانستان را بیان نمود. به اساس اظهارات او، اگرچه اکثریت نفوس دهات افغانستان بیسواد اند، اما آنها معلومات را از طریق قصه سرایی و مکالمات لفظی بین هم شریک میسازند. بدین لحاظ، زمانیکه

کتابخانه سندوقی سیار در ساحات به دسترس مردم قرار میگیرد، نظر به کسانی که کتاب امانت میگیرند، به افراد بیشتر میرسند، زیرا خوانندگان موضوعاتی را که مطالعه میکنند با اعضای فامیل خود و مردم محل شریک میسازند. بدین ترتیب، کتابخانه سندوقی سیار موثریت وسیعتر از آنچه تصور میروود را دارد.

داکتر قیوم مشاور رئیس جمهور در بخش تکنالوژی موضوع نیاز به حمایت از کتابخانهها از طریق تکنالوژی را مطرح کرد. او خاصاً یادآور شد به دیتابیس های آنلاین نیاز است تا افغانها بتوانند پژوهش ها و اختراعات در کشور های دیگر را بیاموزند. او همچنان یک نکته جالب را یادآور شد که گویا در گذشته کتابخانهها در مساجد مستقر بودند که بسیاری از اعضای جامعه میتوانستند از آنها استفاده کنند، اما آن عرف در دهه های اخیر از بین رفته است. او پیشنهاد کرد تا به حمایت وزارت حج و اوقاف کتابخانهها دوباره در مساجد مستقر شوند که شاید یک روش خوب برای باز زنده کردن سنت کتابخوانی باشد. اگرچه او همچنان خاطر نشان کرد این کار با در نظر داشت فضای بنیادگرایی در بسیاری از مساجد یک امر دشوار است.

موضوع ضرورت حمایت از کتابخانهها به از طریق تکنالوژی توسط آقای بابری معین امور اکادمی وزارت تحصیلات عالی هم مطرح شد. او قهرمان دیرینه کتابخانه در تعلیمات ثالنه بوده و به اهمیت کتابخانههای دیجیتلی به حیث مرکز دسترسی برای پژوهش ها در پوهنتونهای افغانستان تاکید داشته است. تحت حمایت او، وزارت تحصیلات عالی یک فهرست کتابهای آنلاین را ترتیب داد که در سال ۲۰۱۰ میلادی توسط پوهنتون آریزونا نسب شد، اما در حال حاضر بدیل تغییر و تبدیل کارمندان غیر فعال است. نظر به اظهارات خودش، او با دونه های بین المللی که وزارت را حمایت توسعه می نمودند کار کرده است تا مطمئن شود پوهنتون های برگزیده شده داشتن کتابخانه را در پلان کاری خود دارند. در حقیقت برنامه حمایت توسعه از نیروی کار پوهنتونها، که توسط اداره انکشاف بین المللی ایالات متحده تمویل میشود، پروژه های آموزشی برای بهبود درک فنی از کتابخانههای دیجیتلی و منابع آنلاین را در بر دارد.

آقای جهانی وزیر اطلاعات و فرهنگ در مورد هدف کتابخانهها به عنوان مرکز دسترسی به معلومات برای همه صحبت کرد. او مروری بر رشد کتابخانههای عامه در ولایات نمود. او ضمناً روی چالش ها در بخش تدارکات مواد برای کتابخانهها، چه در داخل چه در خارج از کشور، بحث نموده گفت وزارت اطلاعات و فرهنگ در راستای حمایت از ناشران داخلی کار میکند.

خانم عاطفه روان از پوهنتون آریزونا که مشاور سابقه کار در پروژه کتابخانههای افغانستان است در مورد کتابداران تحصیل کرده صحبت نمود. او از سطح پایین فهم کتابداری و اهداف کتابخانهها در میان کتابداران یاد آوری نموده تاکید کرد که یک برنامه تعلیمات رسمی در افغانستان نیاز کرد. او علاوه نموده گفت توسط کتابداران تحصیل کرده کتابخانهها سریعاً توسعه یافته و به مشتریان خود خدمات بهتر عرضه میدارند. اگرچه او بر ایجاد برنامه تعلیمات رسمی در چوکات پوهنتون کابل تاکید کرد است، اما این هنوز جنبه عملی را به خود نگرفته است. او به دسترسی به تحصیلات در بخش کتابداری به سطح لسانسه در پوهنتون لغمان اشاره نمود ه گفت بهتر است این برنامه در پوهنتون کابل تطبیق شود تا محصلین فرصت بیشتر برای تعلیمات در بخش کتابداری را داشته باشند.

آقای بانوری سرپرست دبیرتمنت علوم اطلاعات و کتابخانه پوهنتون لغمان در مورد چالش های که او در تدریس علم کتابداری با آن مواجه است و فرصت ها برای وسعت دادن این پروگرام بحث کرد. برنامه علم کتابداری در پوهنتون لغمان موقعیت دارد زیرا رئیس پوهنتون میخواست برنامه های ابتکاری در چوکات یک پوهنتون جدید راه اندازی شوند. او باورمند است فعالیت در بخش کتابداری میتواند فرصت خوب برای زنان در افغانستان باشد، و نظر به پیشنهاد خانم روان، این برنامه باید در کابل انتقال یابد تا زنان دسترسی بهتر به کتابخانهها را داشته باشند. او در باره مشکلات خود در تدریس به محصلین ابراز نظر نموده گفت کوریکولم مضامین به زبان انگلیسی است و بسیاری از محصلین انگلیسی نمیدانند. او اضافه نمود محصلین نه به انتخاب خود و نه به انتخاب پوهنتون شامل برنامه شده اند و بسیاری از آنها علاقمندی و دانش ابتدایی علم کتابداری را ندارند، و بدین لحاظ برنامه را ترک میکنند. او همچنان یادآور شد نبود کتابخانهها در لغمان سبب شده محصلین نتوانند از بازدید و تجربه کتابخانهها مستفید شوند. انتقال برنامه از لغمان به کابل باعث میشود فارغین مشتاق و تعلیمی یافته در بخش کتابداری تقدیم جامعه گردند.

در اخیر، خانم رولا غنی بانوی اول افغانستان نظریات خود را در مورد کتابخانه‌ها جای برای دسترسی خانم ها به معلومات مطرح کرد. منحيث بانوی اول، تحصیلات برای دختران جزء مهم امور کاری اوست و کتابخانه‌ها به همان اندازه که به پسران کمک میکنند به دختران نیز کمک میکنند. همچنان کتابخانه‌های که تنها در خدمت زنان اند یک محیط ایمن برای آموزش و فعالیت ها برای ساختن اجتماع است.

هریک از مصاحبه شونده دید متفاوت در قبال کتابخانه‌ها داشتند و در مجموع یک تصویر کلی در رابطه به موضوعات و فرصت ها برای کتابخانه‌ها را تهیه کردند. مسایل مانند دسترسی به تکنالوژی، دسترسی به مواد و نیاز به کتابداران تحصیل کرده شناسایی شدند. قسمیکه خان دوپری یاد آور شد، اهمیت کتابخانه، حتی کتابخانه‌های کوچک مانند کتابخانه سندوقی سیار، تاثیرات وسیع خود را به نمایش گذاشته اند.

خلاصه نتایج

اگرچه نظر سنجی طولانی بود اما حاوی اطلاعات مفید بود. با نظر انداز به جنبه های مختلف مانند کلیکسون کتاب‌ها، دسترسی به کمپیوتر، پذیرایی از مراجعین، کارمندان و غیره چالش‌های که کتابخانه‌ها با آن مواجه بودند تصویر از کتابخانه‌ها افغانستان پدیدار شد. مصاحبه با آگاهان کلیدی موضوعات مشخص مانند دسترسی به تکنالوژی و مواد (کتاب) و ایجاب به داشتن کتابداران تحصیل کرده را روشن ساخت.

تحلیل‌ها و توصیه‌ها

این نظرسنجی یک تصویر از کتابخانه‌های امروزی افغانستان را تهیه نمود و مصاحبه‌ها نکات قابل‌نگرانی را میان افراد با نفوذ شناسایی نمودند. این بخش تحلیل نظرسنجی را که شامل نظریات از مصاحبه‌ها و توصیه‌ها در بخش‌های لازم را ارائه می‌دارد.

مدرنیزه ساختن یا نوسازی

چالشی که از طریق مصاحبه با پاسخ دهندگان شناسایی شد کتابخانه‌ها بطور عموم از نبود نوسازی رنج می‌برند. بطور مثال، بسیاری از کتابخانه‌ها هنوز هم از کتاب ثبت چاپی برای ثبت کلکسیون و کاریکالوم‌های خود استفاده می‌کنند. اگر آنها از کتلاک یا سیستم کاریکالوم آنلاین استفاده کنند امکان آن می‌رود که ساخت داخلی باشد و در برگیرنده تمام خدمات کتابخانه نباشد. اگرچه جنبه مثبت کتاب ثبت چاپی این است که به برق ضرورت ندارد، چیزیکه در افغانستان، بخصوص ولایات، بطور منظم قابل اعتماد نیست. همچنان کتابخانه‌های مدرن وابستگی جدی به اینترنت دارند تا دیتابیس آنلاین و موتور جستجو در اینترنت را تهیه بدانند. بیشتر از نیم پاسخ دهندگان گفتند به کامپیوتر و اینترنت دسترسی ندارند، از جمله ۳۲۴ تنها ۵۵ کتابخانه گفتند به مشتریان خود دسترسی به اینترنت را فراهم ساختند. یکی از دلایل ممکن است هزینه خرید کامپیوتر باشد. همچنان اینترنت با سرعت بالا که به یک کتابخانه حتمی است در افغانستان پرهزینه است.

سیستم‌های ساده آنلاین برای مدیریت کتابخانه وجود دارند و باید به معرفی گرفته شوند. آنها بصورت آسان قادر به اداره کلکسیون‌های کوچک و متوسط هستند و یادگیری آنها به تمرین زیاد نیاز ندارد. اگرچه یک مشکل موضوع لسان است چون این سیستم‌ها به زبان انگلیسی ساخته شده‌اند. موضوع دیگر داشتن کامپیوتر، اینترنت و برق است. نیاز است یک مطالعه برای امکانات نسب و مقایسه چندین سیستم برآه انداخته شود تا نحوه کارگیری و گزینه‌های آنان بررسی گردد.

کلکسیون‌ها

کیفیت و مفیدیت کلکسیون‌ها در کتابخانه‌های که تحت نظرسنجی قرار گرفتند اغلباً رضایت بخش تلقی شدند، اما پاسخ دهندگان آنها را یکی از چالش‌ها عنوان کردند. بسیاری از پاسخ دهندگان کیفیت کلکسیون‌های خود را بسیار خوب عنوان کردند، اما در نتیجه‌گیری معلوم شده است بسیاری از آنها کتابخانه‌ها مستقر در مکاتب بودند که از طرف موسسات خیریه ایجاد و کتاب‌های تازه دریافت نموده بودند. اگرچه یک گروه کوچک از کتابخانه‌ها گفتند کلکسیون‌هایشان کهنه است، اما آنها کتابخانه‌های عامه بودند که بیشتر مردم عام برای دریافت معلومات به آنها مراجعه می‌کردند. این کتابخانه‌ها باید تکیه گاه اصلی برای دسترسی به معلومات برای مردم عام باشند، اما اگر مردم مواد تازه نیابند چه، شکایتی معمول که توسط ادیبان هم تصدیق شده و همچنان پاسخ دهندگان در بخش "چالش‌ها" تذکر داده‌اش، مراجعین حضور در کتابخانه‌های را توقف می‌دهند و وادار کردن آنها به برگشت دوباره یک امر مشکل خواهد بود.

تقریباً تمام کتابخانه‌ها وابستگی ضمنی به کمک‌های مالی دارند و بسیاری از آنها کمک‌ها را منحیث یگانه منبع تهیه کتاب می‌پندارند. این عادت هیچگاه در زمینه رفع نیازمندی دقیق مشتریان موفق نیست زیرا در آنصورت کتابخانه‌های تحت حمایت هر نوع مواد که برای شان اهدا می‌گردد. دونه‌ها بعضی اوقات به اعانه گیرندگان اجازه می‌دهد تا کتاب‌های دلخواه شانرا از میان آست انتخاب کنند (مانند کتاب‌های که توسط دفتر بیناد آسیا و یا کتابخانه سیار)، اما در اکثر موارد کتابخانه هر مواد که اعانه می‌گیرد که منجر به ورود کتاب‌های درهم و برهم ناخواسته و بی‌فایده در کتابخانه می‌شود. حقیقتاً کتابخانه‌ها در نهایت به سرمایه‌گذاری بیشتر نیاز دارند تا کتاب خریداری نمایند، اما در حین حال ضرورت به یک سیستم ملی است تا کتابخانه‌ها بین هم کتاب‌های اعانه شده را تبادل نمایند تا باشد آنها کتاب‌های مناسبتر برای مشتریان خود عرضه بدانند.

زمانیکه سوال شد آیا مشتریان کلکسیون های آنها را مفید یافتند، بسیاری از پاسخ دهندگان گفتند کلکسیون هایشان "بسیار مفید" یا "اغلباً مفید" بود. ولی زمانیکه در رابطه به واکنش مشتریان در مورد کلکسیون ها سوال شد، جواب این بود که مشتریان تقاضامند کتاب های جدید بودند و این یک چالش هم عنوان شده بود. این ظاهراً یک جواب بی ربط است که شاید توسط پاسخ دهندگانی که میخواستند کتابخانه های خود را در آغاز نظرسنجی موفق جلوه دهند تشریح داده شود. نظریات از خود مشتریان نیاز است تا کاملاً ثابت گردد تا چه حد کتابخانه مفید است یا خیر. در ضمن، به اساس گفته های پاسخ دهندگان، امانت دهی کتاب یک امر معمول در کتابخانه ها نیست، اما تقریباً همه کتابخانه ها این امکان را بدون اخذ فیس و یا اخذ جریمه در تاخیر در بازگرداندن کتاب ها فراهم نمود اند. حالا سوال اینجاست: چرا مراجعین ترجیح میدهند در کتابخانه مطالعه کنند نظر به اینکه کتاب امانت بگیرند؟ اگر از تعمق اجتناب ورزیم، نیاز است از خود مراجعین تحقیق کنیم تا دلیل این موضوع را دریابیم.

نظر سنجی از مراجعین میتواند در قالب بازاریابی انجام داده شود، اما با در نظر داشت اینکه نیم از پاسخ دهندگان گفتند آنها هیچ نوع فعالیت بازاریابی ندارند، این یک بخشی است که کتابداران بیشتر به آموزش آن نیاز دارند. در ضمن، باید نظرسنجی بالای افراد غیر از مراجعین انجام یابد تا واضح گردد آیا کتابخانه میتواند به شیوه متفاوت به ضرورت های آنها رسیدگی نماید. بطور مثال، بسیاری کتابخانه ها از ۸ صبح الی ۴ بعد از ظهر باز هستند، در حالیکه لازم است کتابخانه های مکاتب، عامه و پوهنتون ها ساعات بیشتر باز بمانند تا به تقاضای مراجعین رسیدگی صورت گیرد. کتابخانه های پوهنتونها در نظرسنجی گفتند ساعات بیشتری باز هستند اما کتابخانه های عامه نه. فهم درست از اوقات بازدید مراجعین مورد هدف که از طریق بازاریابی بدست آید برای تشویق بیشتر مراجعین کمک مینماید.

جا یا مکان فیزیکی

اکثریت پاسخ دهندگان فضای کتابخانه های خود را خوب یا جدید عنوان کردند، یا شاید بهتر میبود "خوب" را "به حد کافی خوب" تفسیر کنیم زیرا پاسخ دهندگان در بخش چالش ها گفتند آنها فاقد فضای فیزیکی اند. کتابها اشیای نازک اند و اگر محیط مناسب نباشد در معرض حشرات و موریانه قرار میگیرند. کمپیوتر ها همچنان در مقابل سرما و حرارت حساس هستند. روشنایی خوب برای مطالعه و خوانش مهم است. اما بسیاری از پاسخ دهندگان گفتند آنها تسهیلات کافی ندارند و فاقد سیستم گرما و سرما و روشنایی اند تا مراجعین را به مطالعه تشویق کنند. نبود تسهیلات کافی در کتابخانه ها در کل نمایانگر عدم توجه به اهمیت کتابخانه ها است و به مراجعین (و غیر مراجعین) احساس اینرا میدهند که گویا کتابخانه ها بی ارزش اند. سرمایه گذاری در تسهیلات کتابخانه ها تنها از کتاب های با ارزش و کامپوتر ها محافظت نمیکند بلکه این احساس اینرا که کتابخانه ها امکان مهم اند را نیز ایجاد میکند و مردم را به دیدن آنها تشویق میکند.

کارمندان

برخلاف کتابخانه های غربی که اغلباً توسط کتابداری زن پیش برده میشوند، کتابخانه ها در افغانستان توسط کارمندان مرد پیش برده میشوند. این امر با در نظر داشت رسوم و فرهنگ این کشور قابل تعجب نیست. ولی اگر کتابخانه ها تنها دارای کارمندان مرد باشند و میان کارمندان ذکور و اناث توازن نباشد حضور مراجعین اناث کم رنگ باشد. برای تشویق بیشتر زنان برای مراجعه به کتابخانه ها باید زنان بیشتر به کار گماشته شوند.

اینکه تقریباً نیم از کارکنان کتابخانه های که تحت نظرسنجی قرار گرفت شد دارای تحصیلات به سطح لسانس بودند، امیدوار کننده بود و علاوه برآن یک سوم آنها فارغ صنف چهارده بودند. این نمایانگر تاکید به تحصیلات در استخدام کارمندان در کتابخانه ها بوده و سطح تحصیلات در میان کارمندان زمینه درک از آموزش را بیشتر مساعد میسازد.

جای تعجب بود که حتی نیم از پاسخ دهندگان هیچ نوع آموزش در بخش کتابداری دریافت ننموده بودند زیرا قسمیکه از ادبیات برمیاید کتابداری ظاهراً یک شغل بااهمیت نبوده. بسیار مهم است تا آموزش های پایدار، نه آموزش های کوتاه مدت که توسط انجوها دایر میگردد، برای کارمندان کتابخانه ها برگزار شود. قسمیکه پاسخ

دهندگان بیان داشتند، آنها کورس های تکراری گرفتند بودند و بسیاری از کورس ها بشکل کوتاه یک یا دو هفته بوده که فاقد یک سیستم ارزیابی از سطح آموزش و مهارتها از یک کورس به کورس دیگر بوده. مشکل دیگر ضایع آموزش در زمان استعفاء کارمندان است. موضوع سیستم کتلاگ آنلاین برای پوهنتونهای عامه (که توسط وزارت تحصیلات عالی رهبری میشود) یک مثال عام عمر یک پروژه انشکافی است که کارمندان بمجرد که توسط مشاوران آموزش یافتند وظایف شانرا ترک کردند و حالا سیستم فلج است.

اگرچه نبود آموزش یکی از چالشهای مهم شناسایی شد، هیچ یک از پاسخ دهندگان این گزینه را مکرراً راه حل برای حل چالشها انتخاب نکردند (اگرچه در بخش نظریات اخیر بیشتر ذکر شده بود)، و دلیلش شاید این باشد که نمیدانند چه بیاموزند. اگر کارمندان کتابخانه از اینکه کتابخانه شان چگونه باشد (از عدم نمایش تا کتابخانه های شایسته) آگاه نباشند آنها نه کاستی های خود را میدانند نه عرضه خدمات به عنوان یک کتابخانه را. بازدید از برنامه های کتابخانه های جهان که از طریق اینترنت راه اندازی شود با عث جلب علاقمندی و خود بهسازی کارمندان کتابخانه ها میشود.

جلب علاقمندی برای آموزش نیم از کار توسعه ای است و نیم دیگر آن تهیه آموزش باکیفیت است. با در نظر داشت کمبود کارشناسان کتابداری، این یک جنبه دشوار پروسه توسعه خواهد بود. اما یک برنامه پایدار و مسلکی را توسط متخصصین خارجی و حمایت دوتر ها میتوان تطبیق کرد. کمک باید از خارج از افغانستان آورده شود، زیرا دولت افغانستان نه ظرفیت مالی و نه ظرفیت تخنیکی آن را دارد.

در حالیکه تهیه آموزش برای کسانی که از قبل مشغول کار اند باید در اولویت باشد، اما این یک ضرورت فعلی است و در برگیرنده نیازمندی های آینده خواهد بود. برای آینده نیاز است یک برنامه رسمی تحصیلی برای شاگردان با استعداد تهیه شود. قسمیکه خانم بانوری و خانم روان به آن اشاره کردند، یک برنامه آموزش علم کتابداری به درجه لسانس در چوکات پوهنتون کابل یا پوهنتون تعلیم و تربیه ایجاد شود که به محصلین مفید خواهد بود و محصلین بیشتر را جذب کند. همچنان نیاز است یک برنامه فوق دیپلوم ایجاد و از طریق مکاتب آموزشهای عرفوی و تعلیمی و مراکز تربیه معلم در سراسر کشور آماده گردد تا آموزش های تخنیکی را برای کدر های کتابخانه براه انداخته شود. در مورد یک برنامه ماستری همچنان تحقیقات صورت گیرد زیرا سند ماستری در بخش کتابداری را کسانی که درجه لسانس را در هر بخش که داشته باشند میتوانند اخذ نمایند و تطبیق آن میتواند آسان باشد. اما نبود درجه دوکتورا در علم کتابداری مانع برنامه ماستری میشود ولی اینکه فاکولته ها و صنف های آنلاین از دیگر پوهنتون ها موجود باشد.

نیود ارتباط میان کتابخانه ها مایه تاسف است که در نظرسنجی شناسایی شد و دریافتیم دو سوم از پاسخ دهندگان قبول نمودند با دیگر کتابخانه ها در تماس نیستند. ارتباطات با دیگران که در عین مسلک هستند اساس انکشاف مسلکی است. جای تعجب نیست که تقریباً همه پاسخ دهندگان به شمولیت در یک اتحادیه مسلکی علاقمندی نشان دادند. آنها امکانپذیری ایجاد همچون اتحادیه برای اطلاع رسانی و ارائه فرصت ها برای آموزش و غیره انکشافات مسلکی را به وضوح درک میکنند. یک اتحادیه مسلکی زیر کار است اما با چالش های به دلیل رقابت های سیاسی میان اعضای آن دچار شده و تا حال در وزارت عدلیه راجستر نشده است. امیدواریم این مشکلات حل گردند و اتحادیه شکل رسمی را بخود بگیرد و منابع بار انکشاف دهی مسلکی واریز گردند.

نتیجه گیری

اولین نظرسنجی که بالای کتابخانه‌های افغانستان صورت گرفت ۳۲۴ پاسخ از تعداد کثیری از کتابخانه‌ها و موقعیت‌های مختلفی جغرافیای را در برداشت. به تأکید، این بررسی بر روی نمونه‌های مناسب بالای کتابخانه‌های معتبر انجام و از طریق نمونه‌گیری گلوله برفی تقویت شده بود، و به همین لحاظ بطوری طبیعی پیش بینی شده نیست. اما نظرسنجی مسایل عمده ذیل را که کتابخانه‌ها با آنها مواجه اند نشان میدهد:

- ضرورت برای مواد بیشتر
- ضرورت برای کمپیوتر و دسترسی به اینترنت
- ضرورت مدرن سازی
- ضرورت برای محیط فیزیکی بهتر
- ضرورت برای بازاریابی جهت شناختن مراجعین
- نیاز به هر دو آموزش و پرورش رسمی در کتابداری و توسعه حرفه ای از طریق آموزش، و
- نیاز به ارتباطات بهتر در میان کتابداران در حال آموزش.

این موارد در مصاحبه با آگاهان کلیدی و بررسی ادبیات منعکس شد. در واقع، بسیاری از این مسایل از سال ۱۹۷۰ بدینسو مسائل قابل تامل به رویت ادبیات بوده است. توصیه‌های که برای بهبود کتابخانه‌ها در افغانستان برای حال و آینده موثر شناخته شده اند قرار ذیل اند:

- مقایسه و مطالعه امکان سنجی پیاده سازی ساده سیستم مدیریت کتابخانه آنلاین
- سیستم ملی معاوضه کتاب‌های اهدا شده
- نظرسنجی از بازدید کنندگان و غیر بازدید کنندگان برای دانستن برداشت آنان از کتابخانه
- سرمایه گذاری در امکانات فیزیکی
- کارمندان بیشتر اناث
- برنامه نمایش مجازی کتابخانه‌های سراسر جهان
- و برنامه‌های پایدار و جامع آموزش در حین کار
- برنامه‌های آموزش و پرورش رسمی در سطح کارشناسی

به طور خاص، باید توجه لازم به کتابخانه‌های عمومی پرداخته شود. این کتابخانه‌ها اغلباً از عدم کمبود بودجه رنج می‌برند و نیاز به توسعه بیشتر دارند، اما تأثیرات آنها بالای مردم افغانستان بالقوه و مستقیم است.

موضوعی جدی و اساسی که چالش برای کتابخانه افغانستان میباشد کمبود بودجه است. توسعه کتابخانه‌های کشور یک نقطه مهم برای کمک کنندگان بین المللی (به استثنای بعضی‌ها) یا دولت افغانستان نبوده است. بدون تمرکز جدی بالای کتابخانه‌ها از طریق حمایت بودجه‌های بزرگ، کتابخانه‌ها نتنها بگونه خرد خرد، پراکنده، پیش می‌روند و تمرکز بالای کتابخانه‌های دسته بی مکاتب یا محلی (مانند کتابخانه سیار) باقی میماند. در مجموع شبکه کتابخانه‌های افغانستان، منحیث یک وسیله وسعت دهنده معارف و توسعه دموکراسی در افغانستان، به حمایت مالی و رهنمود مسلکی از کتابخانه‌های سابقه دار نیاز دارد.

بر بنیاد موفقیت این نظر سنجی، روشن است نیاز است تا تحقیقات بیشتر بالای کتابخانه‌های افغانستان انجام شود. این نظرسنجی باید با علاوه نمودن کتابخانه‌های بیشتر ادامه یابد. این نظرسنجی همچنان می‌تواند دراز مدت باشد و اگر هر سال انجام یابد می‌تواند یک تصویر طولانی مدت از توسعه کتابخانه ارائه نماید. برای تکرار و ادامه نظرسنجی به بودجه نیاز خواهد بود، اما قسمیکه این پروژه نشان داد، به بودجه بزرگ نیاز نخواهد بود.

در مورد نویسنده

دکتر ریکا میلر از اکتوبر سال ۲۰۱۲ به اینسو در افغانستان کار می کند. نخست در مؤسسات تحقیق و پژوهش و بعداً به حیث مدیر کتابخانه در پوهنتون امریکایی افغانستان تا جون سال ۲۰۱۶ ایفای وظیفه نمود، تا وقتیکه رئیس پرسونل پوهنتون امریکایی افغانستان شد. منحصیث یک کتابدار مسلکی و ورزیده و کسیکه در بخش علوم کتابداری تحصیلات خود را به اکمال رسانده، او با دیدن وضعیت کلی این مسلک در افغانستان ناامید و متأسف گردید و بنابر این در امر بهبود و ترقی آن سعی و تلاش به خرچ داده است. پروژه های خاصی را که در افغانستان انجام داده مشمول بر: ایجاد برنامه های آموزشی برای کتابداران پوهنتون ها و برنامه آموزشی در مورد سافت ویر یا نرم افزار مدیریت کتابخانه برای وزارت تحصیلات عالی، مشوره دهی برای تشکیل کتابخانه آنلاین درخت دانش، و همچنین ایجاد اتحادیه کتابخانه مسلکی افغانستان با کمک سایر همکاران کتابداری، می شوند. داکتر میلر به اخذ سند ماستری و دوکتورا در بخش علوم کتابداری از پوهنتون ایمپریا ستیت کنساس - ایالات متحده نایل آمده و همچنین یک سند ماستری در دیپلوماسی را از پوهنتون کنتاکی ایالات متحده به دست آورده است.

درخواست کرد info@bibliodev.com اجازه استفاده از این گزارش را می توان در